

અમર સ્મારણી

કથાઓ

મીડિ.ર જી.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૨૮-૨૪ કિંમત ૦.૧૦.૦.

ગ્રંથનામ અભય રુમારની પાત્રો

વર્ગીક ૬-૧-૩

અભયકુમારની કથાઓ

ભાગ પીઠે

વેળ : વિ. હ. અભયકુમાર
વિવર : જગમોહન મોહી

卐

દસે આના

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ
૨૨૬૨૨૪
卐

મુદ્રક :

પ્રકાશક :

નંદલાલ ચનીલાલ શાહ

મહાવીર પ્રિન્ટર્સ મેન

આંકલાલ : ની. કે. રહેને

ચિ. હ. અ. ભ. ય. કુ. મા. ર.

મારબર (પ્રકાશક) : ૪૩ આંગ

વેળવાળ : ૧૨૨૧૧૧૧૧ મુંબઈ નં : ૮

: અર્પણ :

દસતાં. રમતાં અને કૃત્તાં જેને ભણવાનાં
ધેસાં સાગ્યાં એવા વિનાદયંડને
અભયકુમાર

પ્રસ્તાવના

પહેલો ભાગ બહાર પડ્યો ત્યારે મને ખાત્રી નહોતી કે તે જનતાના આટલો આવકાર પામશે. દૂર મુદતમાં પહેલો ભાગ પૂરો થયો. હવે આ બીજો ભાગ બહાર પાડું છું.

શાળાના શિક્ષકોને મારી ભાષા અને યોગ્ય પદ્ધતિ પૈકી જાણી મને હર્ષ થાય છે.

જેમ જેમ સરકાર મળતો રહેશે તેમ તેમ મારા હાથમાં જેન આવશે, અને હું થોડા થોડા મહિનાના અંતરે “અભયકુમારની કથાઓ” ના ભાગ બહાર પાડતો રહીશ.

લગભગ દોઢવાર શાળાના ભાષા ગુજ વધી ગયા છે છતાં મારા કામગીર વાપર્યા છે. કિસ્મતમાં પણ ઘટાંડા થયાં છે. વળી બીજા ભાગમાં જિંદા પણ મારાં આપ્યાં છે.

આજના સમયે હું કે આ ભાગ પૂરતીજનતાં આલોકને પાઠિત થઈ.

આ ભાગનું પ્રેસ મેટર અંતર અંતરે લગી આપવા બદલ હું મણીબોદનના (કમુના) ઘણા ઉપકાર માનું છું.

અભયકુમાર

અનુક્રમ

૧	ઝોરા સાંદ્યનો નોકર	૧
૨	ગોંડી મેમસાંગ	૧૫
૩	હંડ પીલનાર	૧૭
૪	સાંદનો ગર્વ	૧૨
૫	દોડશરત	૧૭
૬	ધરતીમાતા	૨૦
૭	મિતાદારી	૨૪
૮	ઝંક હતા સાધુ	૨૧
૯	રાગને ગમે તે રાણી	૩૩
૧૦	આગસુ ઝેનક	૩૬
૧૧	અમારા રમુઝ કાકા - પેરનનક પેપે	૪૨
૧૨	મરવાંની સાહમારી	૪૪
૧૩	ધરમપુરનો અંતપુર	૫૩
૧૪	આખીયદનની વિલાસી	૫૬
૧૫	મુળ માખી	૬૦
૧૬	ફલીયાઈ	૬૪
૧૭	આત્મક ફતેહ	૬૭
૧૮	સાપ આઘ્યા સરૂર	૬૯
૧૯	આનીની અફત	૭૩
૨૦	ગામડાનો મોદન	૭૬
૨૧	મોરસચાર	૮૧
૨૨	રાગનરામ	૮૮
૨૩	ધૂળનોયા	૮૬
૨૪	ચાગુ અલાઈ	૯૦

અભયકુમારની કથાઓ ભાગ : બીજો

ગોરાસાહેબનો નોકર

રામુ ઘણો ઉધાગી હતો. કામ જીવ રાખીને કરતો પણ જરા અકકલનો અધૂરો હતો.

રામુ ગોરાસાહેબને ત્યાં નોકરી કરતો અને પૌતાનું ગુજરાન ચલાવતો.

એક દહાડો સાહેબ ગયા પરગામ. નદી પાસે સાહેબનો તંબૂ તણાવ્યો. ઊનાળાના દહાડો એટલે સાહેબે ખુલ્લામાં જ પડાવ નંખાવ્યો હતો.

“રામુ, રામુ!” સાહેબે ખૂબ મારી.

“જી” કહીને રામુ દોડતો આવ્યો. “ગામમાં જ અને બે પૈસાનું દહીં અને બે પૈસાનું ઘી લઈ આવ.”

રામુ વાસણ શોધવા લાગ્યો. વાસણ ના મળ્યું. તેણે વાંસના વનમાંથી વાંસ કાપી લાવ્યો અને એવી રીતે કાપ્યો કે વાંસની ગાંઠ વચ્ચે રહે અને ઉપર તળે પાંચ પાંચ આંગળ વાંસ રહે.

રામુએ બે વાસણ બનાવી લીધાં. તે દોડ્યો ગામમાં. થોડેક ગયો એટલે રામુને વિચાર થયો: “સાહેબે કયા બે પૈસાનું દહીં અને કયા બે પૈસાનું ઘી કીધું હશે!” એતો તદ્દન ભૂલી ગયો. ગૂંચવણ ઊભી થઈ. રામુ પાછો સાહેબ પાસે આવ્યો.

“સાહેબ! આપે કયા બે પૈસાનું દહીં અને કયા બે પૈસાનું ઘી લાવવા કહ્યું? હું તો ભૂલી ગયો.” સાહેબ તટ્કયા: “અલ્યા! અકકલના આથમીર! આ બે પૈસાનું દહીં અને વધ્યા તે પૈસાનું ઘી.”

રામુએ બે પૈસા ગજવામાં મૂક્યા અને બે પૈસા હાથમાં રાખ્યા. ભેગા રાખે તો ભૂલી

જવાયને કે કયા પૈસાનું દહીં લાવવાનું!

“ભાઈ,
દુકાનદાર !
મને બે પૈસાનું
ધી આપો.”
દુકાનદારે ધી
આપ્યું. રામુ
આગળ ગયો
દહીંની દુકાન
આવી. “બે

પૈસાનું દહીં. ઉતાવળ કરો. સાહેબ ખોટી થતા
હશે.” રામુએ દુકાનદારને કહ્યું.

દુકાનદાર કહે: “લાવો તમારું વાસણ.”

“રામુએ ઝટ કરતાંને ધી લીધેલું એ ભાગ
નીચે આણ્યો અને નીચેનો ખાલી ભાગ ઉપર
આણ્યો. ધી ગયું ઢોળાઈ. રામુને ખબરેય ના
રહી.

રામુ દોડતો દોડતો સાહેબના મુકામે ગયો.
“ધી દહીં આણ્યાં?”

“હા, સાહેબ.”

“હાહીં કયાં?”

“આ રહ્યું” રામુએ હાહીં દેખાડ્યું. “ધી કયાં છે?”

“આ રહ્યું” બોલી રામુએ વાંસ ઊંધા વાળ્યો. હાહીં ભોંય ઉપર પડ્યું. ધી મળે જ નહિ. રામુ આમતેમ શોધવા લાગ્યો. કયાંથી જરે?

ગંડેરી મેમસા'બ

“ગંડેરી મેમસા'બ! સેંગા ગંડેરી! ગંડેરી!” ચાપાટીપર ગંડેરીવાળા પાકાર પાડે છે. મુંબઈની ચાપાટીપર થાક ઉતારવા, હરવા-કરવા સહુ કેઈ આવે. તેમના માટે ચંપી કરનારા કરતા હોય, ભેળવાળા બેઠા હોય, ઝગારા મારતી ભત્તીઓ લઈ પાનવાળા ઊભા હોય, કુંળ વેચનારા હોય ને ગંડેરીવાળા પણ હોય.

ઘોળી શેરડીને છોલે ને કટકા કરે. એ કટકા તે મુંબઈગરાઓની ગંડેરી. માથે ખોખુ મૂકે ને મહીં શેરડીના કટકા. એક નાનો ઘાસલેટિયો હીંચા હોય ગંડેરીવાળો કરતો જાયને બૂમો મારતો જાય: “ગંડેરી, સેંગા ગંડેરી.”

રવિવારનો દિવસ હતો. રવિવારે ચાપાટી-પર ઠઠ જામે. બધાં ઘર બહાર નીકળે ને કરવા જવાના ટંકાણે જાય. ચાપાટી પાસે એટલે લોકો આઝા એકઠા થાય. એક યુરોપિયન બાઈ બેઠાં હતાં. તેમની પાસે પાંચ વર્ષનો દીકરો રમતો હતો. સાથે દેશી આયા પણ હતી. એટલામાં

ગંદરીવાળો ત્યાં થઈને પસાર થયો. “ગંદરી મેમસા’બ! ગંદરી મેમસા’બ.” અંગ્રેજ બાઈને પણ અભયબ થયું કે “ગંદરી મેમસા’બ” ક્યાંથી આવી? તેમણે ગંદરીવાળાને બોલાવ્યો ને પૂછ્યું: “ગંદરી મેમસા’બ” દેખાડ બેઠાં. ગંદરીવાળાએ શરડીના ટૂકડા દેખાડ્યા. અંગ્રેજ-બાઈ બોલ્યાં: “આ ગંદરી મેમસા’બ?”

ગંદરી-વાળો કહે: “હા, હા.” મેમસા’બે શર ટૂકડા બેખા-વ્યા. પૈસા લઈ ગંદરીવાળો આ ગળ વધ્યો.

“ગંદરી મેમસા’બ, મેંગા ગંદરી! ગંદરી મેમસા’બ મેંગા ગંદરી”

ગંદરીવાળો નવા ઘરાકની શોધમાં આગળ ચાલ્યો.

દંડ પીલનાર

શનિવારનો દહાડો હતો. અડધો દિવસ કામ કરી હું ઘૂઝ્યો. ઘરે જવાની ઉતાવળ હતી. હું સ્ટેશને ગાડી પકડવા અપાટામાં પગ ઉપાડતો હતો.

રસ્તામાં ટોળું જમા થયેલું. સ્ટેશન નહિ જતાં હું ઊભો. એક માણસ દંડ પીલતો હતો. તે ઘડીકમાં આમ ઉછળે અને તેમ ઉછળે. દંડ ખૂબ અપાટામાં તે પીલે. હાથના રનાયુગ્માં ભેદ આપણે છક થઈ જઈએ. વ્યાયામથી તેના મોં ઉપર લોહી તરી આવ્યું હતું. તેનો રંગ વધારે ઘઉંવર્ણી બનતો હતો. નવાઈની વાત તો એ હતી કે તે માણસને બે પગ જ નહોતા. બંને કપાઈ ગયેલા હતા.

પગ વગરનું
શરીર અને બે હાથ
ઉપર હાંડ પીલનાર
માણસને કોણ ન
જોઈ રહે?

શરીર પસીના
પસીના થઈ ગયું હતું.
માણસે હાથ લાંબો
કર્યો અને ગોળ ગોળ

કર્યો. સહુ કોઈએ પૈસા આપ્યા. ગરીબ માણસના
બોબો ભરાઈ ગયો.

સહુ વિખરાયાં. હું અને મારો મિત્ર જ
ઊભા રહ્યા. મને આ માણસ તરફ ખૂબ આકર્ષણ
હિતપત્ર થયેલું. એક તો અપંગ માણસ તેમાં
આટલો વ્યાયામ કરનાર! હું પોતે વ્યાયામ કરું
છું તેથી આ માણસ પ્રત્યે મને સદાનુભૂતિ હિતપત્ર.

હું બોલ્યો: “પ્રભુને આવું શું સૂઝયું
હશે!”

અપંગ માણસે સાંભળ્યું. તે બોલી ઊઠ્યો:
“ના, ભાઈ! એમાં ભગવાનનો વાંક નથી. એ

તો ખૂબ દયાળુ છે.”

મે પૂછ્યું: “ભાઈ! શાથી પગ ગયા?”

તે માણસ બોલ્યો: “હું બી. એ. પાસ થયો. નોકરી ખૂબ ઢંઢી. બંધેથી નાની ના જ સાંભળી. હું હતાશ થઈ ગયો.

એક દહાડો મગજને શાંત કરવા દરિયે ફરવા ગયો. ફરતો ફરતો રેલ્વે લાઈન ઉપર ગયો.

અવરજવર ઘણી ઓછી થઈ ગઈ હતી.

એક બાલક રડતું મેં સાંભળ્યું. હું તે દિશામાં ગયો. બાલક આચારી છૂટું પડી ગયું

હતું. તે બેબાકળુ બની કલ્પાંત કરતું હતું. વિજળીગાડી આવવાનો વખત થઈ ગયો હતો. ગાડી ધમધમ કરતી આવી. હું ઝડપથી દોડ્યો અને બાલકને રેલ ઉપરથી ખસેડી લીધું. એક ક્ષણમાં

બાલક હતું ના હતું થઈ જત. કુમળા રૂલને

મેં બચાવી લીધું. પણ એ મારા બંને પગના ભાગે. માનવ રૂઢને બચાવતાં મારા બંને પગ ગાડીથી કપાઈ ગયા. હું દવાખાને જાગ્યો. દવાખાનાના ખાટલે હું પડ્યો હતો. એ દહાડા એભાન રહ્યો અને ત્રીજા દિવસે ભાન આવ્યું. મને અકરમાત યાદ આવ્યો.

મારા બંને પગ સામું જોઈ રહ્યો. પગ કપાઈ ગયા હતા. જે પગોથી બેઠક મારતો અને લાંબી લાંબી મજલો કરતો, જે પગોથી નોકરીની ખોજમાં ઓફીસોનાં પગથિયાં ઘસી નાંખતો હતો તે પગ નહોતાં.

“હે ભગવાન! શા માટે મને બચાવ્યો? આ પગ લીધા એના કરતાં મને જ ડિપાડી લીધા હોત તો! બધી ખટપટ કમાવાની તો મટી જત!”

હું ચોધાર આંસુએ રોયો. મને કળતર થતી હતી. દુઃખ નહોતું સહન થતું.

આવા કપરા દુઃખમાં મેં છ મહિના વિતાવ્યા હું સાંભે થઈ ઘરે આવ્યો. મને મદદ કરનાર કોઈ નહોતું. કોણ મને ખવાડે!

મારું શરીર સશક્ત હતું. મેં ભીક્ષા માંગ-

વાનો પ્રકાર શોધી કાઢ્યો. હું, તમે જેઈ તેવી, કસરત કરૂ છું. સાદુ પગ વિનાના માણસને દંડ પીલતો જેઈ આભાં બની જાય છે. દયાથી પૈસો આપે છે.

હું હવે ભૂખે મરતો નથી. પગ હતા ત્યારે કમાવાની ચિંતા હતી; પગ નથી ત્યારે પેટ ભેગું મળી રહે છે.” તે માણસે પાતાની કથની પૂરી કરી.

મારી આંખમાં આંસુ ચમકી ગયાં.

હું નિસાસો મૂકીને બોલ્યો: “પ્રભુ આ માણસને ભૂખે નથી મારતો પણ આ રીતે?”

સાંઢનો ગર્વ

ચોમાસું આવ્યું. વરસાદ વરસ્યો. તળાવ જળજળાકાર થઈ ગયું. આજુબાજુ લીલોતરી ઊગી નીકળી. ઢોરને માટે લીલુ લીલુ ઘાસ થઈ રહ્યું.

તળાવનું ખડ ખાવા આવ્યો બળદ; ઘણી-ધોરી વગરનો. ડિનાળામાં ઘાસની અછત તેથી બળદના પેટમાં ખાડા પડેલા અને શરીર ડિપર હેકા દેખાય. ચોમાસાનું ઘાસ મળ્યું તેથી એ દુબળો બળદ થોડા દહાડામાં મજબૂત થઈ ગયો. શરીરમાં લોહી આવ્યું અને ખાડાટેકરા પૂરાયા. બળદ માતેલો બની ગયો.

ચરતાં ચરતાં બળદની બળી નીચે દેડકીનાં ત્રણ બચ્ચાં આવી ગયાં. આટલું વજન અને નાનાં નાનાં દેડકાં! બિચારાં કચરાઈ ગયાં. દેડકીને માથે દુઃખનું આકાશ તૂટી પડ્યું. તે ગમગીન

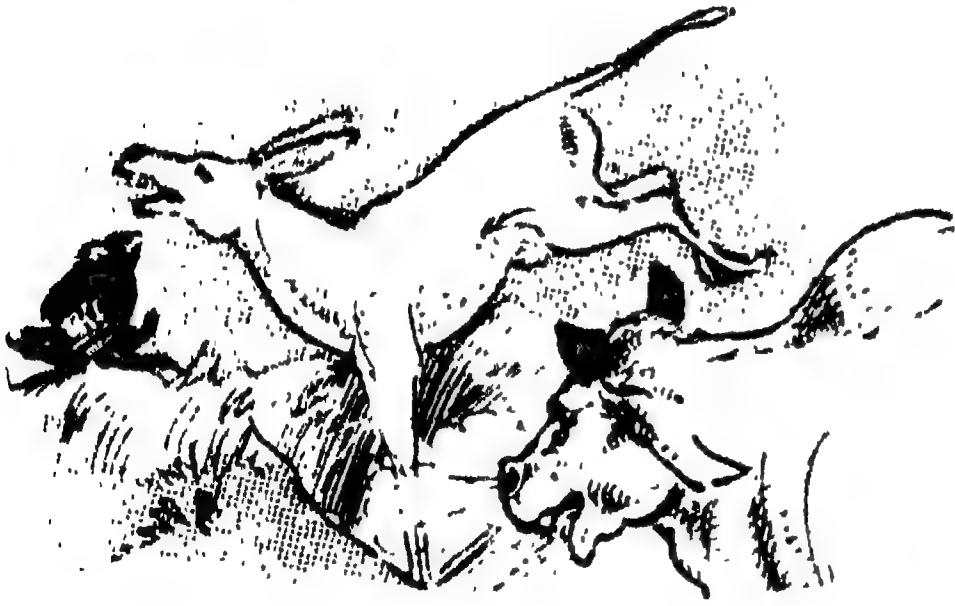
બની ગઈ. તેની આંખોમાંથી દુઃખ ટપકતું હતું.

“આ સાંઠે મારાં બચ્ચાં માર્યાં! હું તેનું વૈર લઈશ.” દેડકીએ નિશ્ચય કર્યો.

દેડકી ગઈ ગંધડા પાસે. “ગંધડાભાઈ, ગંધડાભાઈ! આ બળદને મારો અને માંડું વૈર વાળો.”

“પણ કંઈ કારણ?” ગંધડો પૂછ્યો.

“મારા બચ્ચાંને તેણે કચરી નાંખ્યાં છે.”

ગંધડાએ દેડકી-
નું ડિપરાણું લીધું.
તે સાંઠ બેઠે લડવા
ચાલ્યો. માતેલા
સાંઠનું બૈર ક્યાં
અને ગંધડાનું બૈર

ક્યાં? સાંઠે તો ગંધડાને શિંગડાટી નાંખ્યો. ગંધડાનાં
હાડકાં ખોખરાં થયાં તે જીવ લઈને ભાગ્યો.

દેડકી નિરાશ થઈ. તે ગઈ જંગલમાં. રીંછને
વાત કરી. રીંછ દેડકીની વહારે ધાયું. સાંઠ તૈયાર
જ હતો. તેણે રીંછને પણ શિંગડાનો ખૂબ સ્વાદ
ચખાડ્યો. રીંછ ઊભી પૂંછડીએ જાય ભાગ્યું, જાય

ભાગ્યું!

દેડકીએ એક વટેમાર્ગને જોયો. “ભાઈ, માડું કામ કરો. આ સાંઠ ફાટ્યો છે. તેનો ગર્વ ગાળો અને માડું વૈર વાળો.”

વટેમાર્ગએ દેડકીના મોંથી બધી વાત જાણી. તેણે ડાંગ મજબૂત કરી. અને ગયો સાંઠને સીધો કરવા.

સાંઠે ફૂંકાડો કર્યો, નાકનાં નરકોરાં ફૂલાવ્યાં અને જમીન ખોતરવા લાગ્યો. માણસની રાહ જોઈ એ બળભર્યો ઊભો. માણસની શક્તિને તે હસતો હતો. “આ મગતડું! મને તે શું કરશે!”

વટેમાર્ગ ડાંગ ઉગામી મારવા જાય છે કે તરત જ સાંઠે દોટ દીધી. માણસ બીલી ગયો. અડફટમાં આવતાં સહજ બચી ગયો. તે જીવ લઈ ભાગ્યો.

દેડકીની આશા ગઈ. “આ બળદને કોઈ મારનાડું જ નહિ? તેનો ગર્વ ગાળે એવું હજી કોઈ જન્મ્યું લાગતું નથી.” દેડકી ફૂવાના થાળા ઉપર બેસી કલ્યાંત કરતી હતી. એટલામાં ઊડતું ઊડતું મચ્છર આવ્યું.

“દેડકી બહેન! શીઠ રડો છો? શું દુઃખ આવી પડ્યું?”

દેડકી કહે: “જા, ભાઈ જા. એ તારું ગજુ નહિ. જે કામ ગંધડાથી ના બન્યું, રીંછથી અને માણસથી ના બન્યું તે કે કાળે તારાથી થવાનું હતું?”

“અવું તે શું અઘરું કામ છે! મને તો કહેા!” મચ્છર બોલ્યું.

દેડકીએ ઉત્તર વાળ્યો: “સાંભળ, આ સાંઢને તું મારે તો ખરો! કોઈથી તેને મારી શકાયું નહિ. માફ વેર ઊભું છે.”

“ઝમ! એ સાંઢને હમણાં જ વૂળ ચાટતો હતું. એના તે શા ભાર!”

મચ્છર ઊડતું ઊડતું બળદ પાસે ગયું. લાગ જોઈ તે બળદના કાનમાં પેસી ગયું. ચટકા ઉપર ચટકા દેવા માંડ્યા. બળદ આકળવિકળ થઈ ગયો. તોણ વેદનાથી બરાડા પાડી વન ગજવી મૂક્યું.

સાંઢને બરાડા પાડતો સાંભળી દેડકી રાજ રાજ થઈ ગઈ.

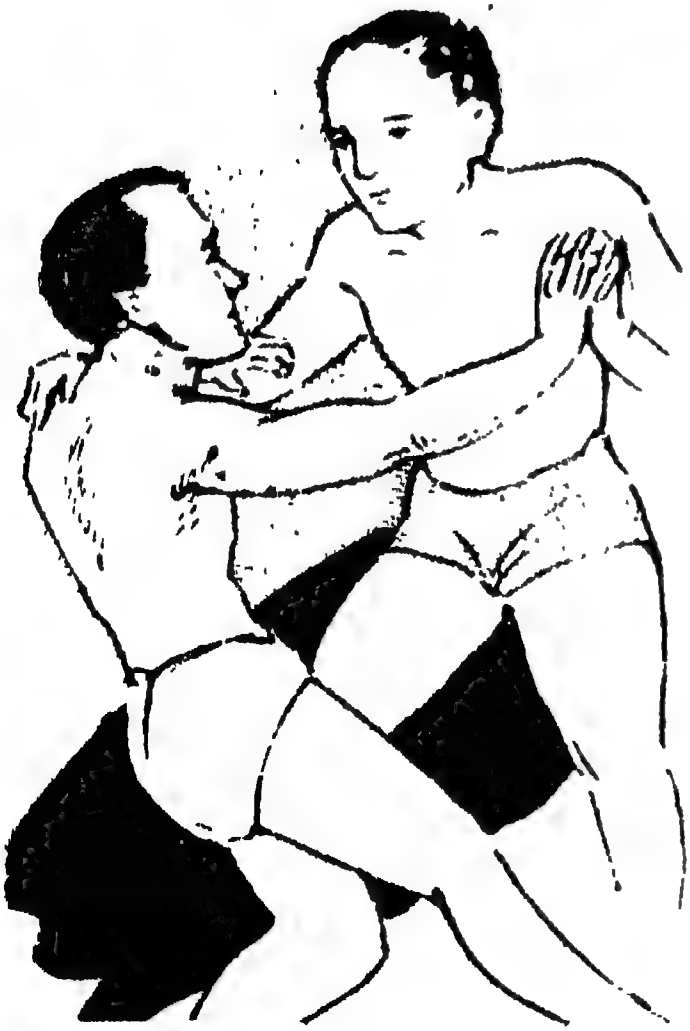
ચટકા ભરી ભરી મચ્છરે બળદનો પ્રાણ લીધો. નાનાશીકડા મચ્છરે જાવરા માતેલા સાંઢનો ગર્વ ગાળ્યો !

દેડકીનું વેર પૂરું થયું. તે ખુશી થઈ બોલીઃ
“હું.....રે હું.”

દોડશરત

મોટા અને વિશાળ ઐ બંગલો હતો. બંગલાની આસપાસ બાગ હતો. માળી દરરોજ નિયમિત ફૂલરોપાને પાણી પાતો. મનમાન્યાં ફૂલ અને પાન મળી રહેતાં. બાગવાને સુંદર રોપા રોપ્યા હતા. ક્યારા બનાવ્યા હતા. ઐ ક્યારામાં ફૂલઝાડો વ્યવસ્થિત રોપવામાં આવ્યાં હતાં.

બાગની પાસે ખુદ્દરી જગ્યા હતી. ઐમાં વ્યાયામ-શાળા હતી. નાનો શીકડો અખાડો હતો. અખાડામાં મહેન્દ્ર અને વિનોદ કુસ્તી ખેલતા, બંગલસરતો કરતા અને શરીરને મજબૂત બનાવતા. ઐ નિરોગી શરીર ભવિષ્યમાં કેટલું ઉપયોગી થઈ પડશે? તે

જરા જરા વારમાં ડોકટરોનાં ખીલ ભરતા બચી જશે. પોતાને અને પોતાના રનેહીઓને સુખરૂપ નીવડશે.

નાનો મહેન્દ્ર ચપળ હતો. ભણવામાં હોંશિયાર, તેની યાદદારત ધ્યાન ખેંચે એવી હતી. એકવાર આંકનો પાટો બોલે કે યાદ રાખે.

મહેન્દ્ર ભણવામાં આમ ઘણો હોંશિયાર પણ તેનામાં માફ ન થાય એવી એક ખામી હતી. મહેન્દ્ર દરરોજ ઘણો મોટો ઊઠે. સવારે આઠ વાગે ઊઠે. મોટો જિંધ એટલે વહેલું ક્યાંથી ઊઠાય ! રાત્રે પત્તાં રમે નહિ તો મિત્રોને ભેગા કરી અવનવી રમતો રમે. રાતના અગિયાર અને બાર વાગી જાય.

સવારે વહેલો ઊઠે તો ઊગતા સૂરજદાદાનાં દર્શન કરી શકે, ઉપાના વિધવિધ રંગો નિહાળી શકે, ચણ ચણતાં પક્ષીઓની પાંખનો ફડફડાટ સાંભળી શકે, પૂર્વ આકાશે પથરાતા રંગના સાથિયા જોઈ આનંદ માણી શકે. મહેન્દ્ર મોટો ઊઠે અને આ આનંદ ભોગવી ના શકે.

મહેન્દ્રના બાપા એક વાર દોડસરત બેવા

જવાના હતા. મહેન્દ્ર શરતમાં ઉતર્યો હતો. તેના જેવો દોડનાર કોઈ નહિ. હરણશા પગ લઈ એવો તે દોડે કે શરત તે જ જીતે.

મહેન્દ્રના બાપા કહે: “વહેલો ઊઠીશને, બેટા! વહેલો ઊઠીશ તો તું વખતસર જઈ શકીશ.”

મહેન્દ્ર બીજી પ્રભાતે વહેલો ના ઊઠી શક્યા. તેના બાપાએ એકબે વાર હાંક મારી પણ મહેન્દ્ર ના ઊઠ્યો તે ના જ ઊઠ્યો. બાપાએ મહેન્દ્ર વિના જ જવાનો વિચાર કર્યો. મોટર તૈયાર કરાવી અને શરત બેંચા ગયા. મહેન્દ્રને એ દોડનું ઈનામ ના મળ્યું.

તે લજવાયો.

તે દાણાપાથી મહેન્દ્ર ડઠ નિશ્ચય કર્યો. તે હવે દરરોજ વહેલો ઊઠે છે: છ વાગ્યા પહેલાં. નિશ્ચય આગળ અધરાં કામો સહેલાં બની જાય છે.

ધરતીમાતા

ધરતીમાતા
આજે ડિજનડ હતી.
ધાસ ખળી ગયું હતું.
ઝાડ ઓડાં ઓડાં
હતાં. ધરતી 'પાણી
પાણી' પોકારતી
હતી. ઝાડોને પાણી
લેંદતું હતું. પશુ-
પંખી પાણી વિના

ટળવળતાં હતાં. નદીનાં પાણી સુકાયાં. નાળાંનાં
પાણી સુકાયાં. ફૂવાનાં પાણી સુકાયાં. માણસ
ખિચારો તરસે મરવા લાગ્યા. ધામ તડકે!
ધખતો હતો. ગરમી વરસતી હતી. માણસના
ડોલે પરસેવાના રેલા ચાલ્યા. તે બેખાકંગા બન્યા.
આમ જાય અને તેમ જાય. આહી ફરે અને ત્યાં
ફરે. જીવ મુંઝાતો હતો.

આ વર્ષે પણ મેં વરસ્યો નહોતો. પ્રભુની
મહેર ધરતીમાતા ઉપર થઈ નહોતી. દુકાળ

ડોકિયાં કરેવા લાગ્યો. અનાજ પાકે શામાંથી ! તળાવો સુકાં જ રહ્યાં. દુષ્કાળપીડિતો દયાસાગર પરમાત્માને કરગરવા લાગ્યા. પ્રાર્થનાની કાક-લૂટીઓ ભગવાન પાસે થવા લાગી. સહુનાં હૈયાં પ્રભુગમ હતાં.

મહાદુઃખે માણસોએ આ વર્ષ પસાર કર્યું. બીજું વર્ષ બેઠું.

ચામાસાની ઋતુ આવી. બેઠતો મે'ની ટગરટગર રાહ જોતા હતા. “પ્રભુ દયાવાન છે. આ વર્ષે તો મેઘરાજની પધરામણી જરૂર થશે.” સહુ માણસોના અંતરમાં આશા હતી.

મેઘ જરાક મોટો પડ્યો. બેઠતોનાં હૈયાં કળકળતાં હતાં. હજુ આશા તેઓએ છોડી નહોતી.

દૂરદૂર વાદળી આવી; પાણીથી ભરેલી. લોકો ઇજલી કરી તેને નિહાળતાં હતાં. ગાજ-વિજ થઈ. એક પછી એક વાદળીઓ ઉમટવા લાગી. આકાશ ઘેરાઈ ગયું. સૂરજદાદા ઢંકાઈ ગયા. ના દિવસ કળાય, ના રાત કળાય એવાં એ અંધારાં.

આભ ગજયુ'. વિજળી અખૂકી. પવન ફૂંકાયો. પવન ખૂબ ફૂંકાયો. ઓગે છાપરાં ઊડાડ્યાં. ઝાડ ઉખેડ્યાં. પવને ધૂળ ઊડાડી વટોળિયો ઊભો કર્યો.

ઠંડો પવન વાયો. વરસાદ તૂટી પડ્યો. તૂટી પડ્યો. તૂટી જ પડ્યો. ઉપર આભમાંથી તૂટી પડ્યો. ધરતીમાતાના અંગે તૂટી પડ્યો.

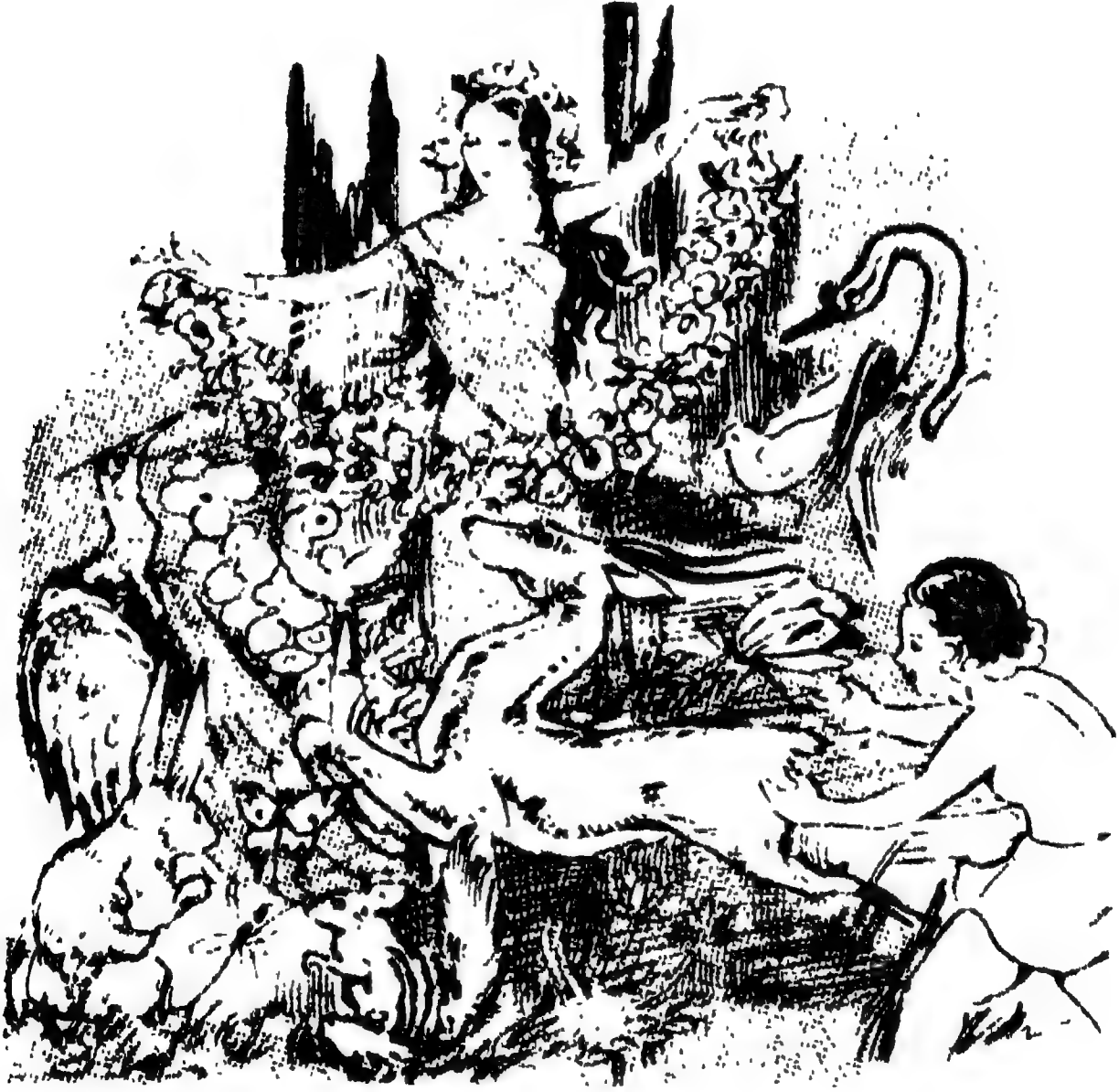
સાહુનાં હેંચાં ઠર્યાં. માણુસોનાં હેંચાં નાચવા જ લાગ્યાં. તરસથી પીડાતી ધરતીએ પાણી ઝીલ્યાં અને પીવાય એટલાં પીધાં. નદીનાળાં ઊભરાયાં. તળાવો પાણીથી જળજળાકાર થઈ ગયાં. પાન વગરનાં બોટાં ઝાડ ઊભાં ઊભાં નાહ્યાં. તળાવમાં દેડકાંએ ગાણું શરૂ કર્યું. “ટ્રેડુ.....ટ્રેડુ.”

માણુસોના જીવમાં જીવ આવ્યો. પશુપંખીની આંખોમાં ચમક આવી. પગમાં અને પાંખોમાં જંતર આવી વરસ્યું.

ઝૂંપડીમાં રહેતો અંધ કવિ અખક્યો. ઠંડી માટીની સોલમ આવી. તેના હીલે શાતા વળી. ગળામાંથી સંગીત રેલાયું. સંગીત એવું અજબ

વરસાદને મોડા આવવાનો પશ્ચાતાપ થયા લાગ્યો.

વરસાદે માઝા મૂકી. ખૂબ વરસ્યો. આખી રાત વરસ્યો. ધરતીમાતાએ ઉત્સવ યોજ્યો. એમાં આવ્યાં વગાડનાં પશુ અને પંખી, આવ્યાં નર અને નાર, આવ્યાં જમને રામે રમવું તું.

ધરતીમાતાએ માળા પહેરી અને હાથોમાં વચ્ચે. ફૂંડાળું મોટું થયું. પશુપંખી અને સર્વજન રામે રમવા લાગ્યાં.

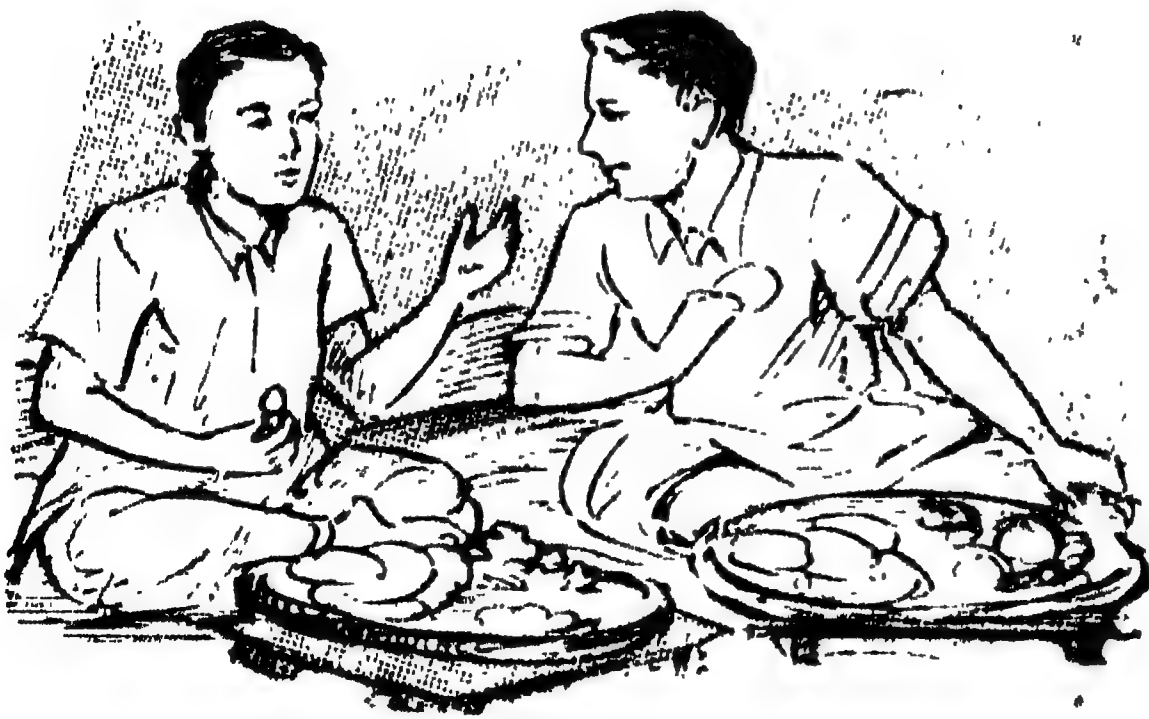
મિતાહારી

“તું મારો મિત્ર કે દુશ્મન?”

“તને શું લાગે છે?”

“મને તો લાગે છે કે તું મારો મિત્ર છે.”

“તો થઈ રહ્યું. તારા મિત્રને તારાથી વધારે જમવાનો આગ્રહ ના જ થાય. હું મિતાહારી

છું તે તું જાણે છે. દર-ટકે માંપેલો જ ખોરાક જ મવાનો પછી ભલેને

ભોજનમાં લાડુ મૂક્યા હોય! સ્વાદિષ્ટ ખોરાક મને વધારે જમવાને લલચાવી નથી શકતો.” મારો મિત્ર બોલ્યો. અમે બન્ને મિત્રો બાલમિત્રો

છીએ. સાથે રમેલા અને સાથે જમેલા. સાથે જ મારતરને પજવતા અને સાથે જ ઘોર ખાવા જતા. સાથે ચકલાની વાડીએ જઈ ચકલાને દાણા આપી જમકુળ ખાતા. અમે બધું સાથે કરતા. આ મિત્ર સત્તર વર્ષના ગાળાબાદ મારો મહેમાન થઈને આવ્યો. અમે બન્ને જમવા બેઠા. હું તેને જમતાં આગ્રહ કરવા લાગ્યો અને ઉપરની વાત-ચીત થઈ.

તે બોલ્યો: “અભય! તને એક વાર્તા કહું. એક હતો બુઝર્ગપુરુષ. ગામડામાં રહેતો હતો. ખૂબ સાદુ જીવન ગાળતો હતો. તે કદી ગામની બહાર ગએલો નહિ. કારણકે બીજે તેની વિચિત્રતાએ પાપાય નહિ. મહેમાને તો યજમાનની ઈચ્છા પ્રમાણે વર્તવાનું એટલે આ એકસોપચીસ વર્ષના પુરુષને મહેમાન બનવાનું પાપાતું નહોતું.

તે ખાવામાં ખૂબ નિયમિત અને મિતાહાર રહેતો. ચટાકેદાર ચટણી અને રાયતાં તે કદી જમતો નહિ, બીડી પીતો નહિ, ચહા, કોફી, કોકો તો કદી જોએલો નહિ. ખુદ્લામાં રહેતો અને લાંબુ એકવારું જીવન જીવ્યા કરતો.

જીવનને પ્રયોગશાળા માની બેઠા હતો. ખાવામાં પ્રયોગો કરે. આ ખવાય અને આ ના ખવાય. આ ખાવાથી ગરમી થાય; આ ખાવાથી પાચન-શક્તિ બગડે. એવા નિયમો ઘડતો. નિયમિત ઉપવાસ કરતો અને જીવનને સુંદરતાથી મઢી લેતો.

એક દહારો આ બુઝર્ગપુરુષના જીવનની ખુશ્ખો ગામ બહાર ફેલાઈ. શહેરમાં આ વાતની જાણ થતાં લોકો ગામડામાં ઊતરી પડ્યા. બુઝર્ગ-પુરુષની ઝૂંપડીએ માનવમેળા જન્મ્યો. સહુનો સત્કાર કર્યો.

વૃદ્ધ-
પુરુષે પોતાની
જીવન કથા
કહી. સહુ
આશ્ચર્ય પા-
મ્યાં. “આ-
ટલું સાદું
જીવન! સાદા

જીવનમાં આટલી ભવ્યતા! આટલો જીવને કાખૂમાં

રાખવાનો ! આટલી સ્વાદર્શદ્રિયને વશ કરવાની !”
આવા આવા ઉદગારો શહેરના પુરુષો કાઢતા.

એ ટોળામાં એક માણસ હતો. તેણે આ પુરુષની કથા સાંભળી, ઈર્ષાથી જલવા લાગ્યો. જેમ પાપીઆ સંતોને મારી નાંખે છે, કચડે છે, રીખાવે છે, મોં ઉપર થૂંકે છે, માથે કાંટાનો મૂકટ મૂકે છે, અપમાનિત કરે છે અને વધસ્તંભે જડી મારી નાંખે છે તે પ્રમાણે આ ઈર્ષાળુ પુરુષે બુઝર્ગપુરુષને મારી નાંખવાના ઘાટ ઘડ્યો.

પાપી બોલ્યો : “માદારાજ ! અમારા શહેરમાં ના આવો ? આવો અને અમને મિતાહાર ઉપ-દેશો. અમે ખાઉધરા બની ગયા છીએ. તમારા જીવનનો જ્વલંત દાખલો અમારી આગળ મૂકો.”

બુઝર્ગપુરુષ બોલ્યો : “નહિ. ભાઈ ! એ નહિ બને. હું રહ્યો ગામડિયો. મારો રાહ તમને નહિ પસંદ આવે. શહેરમાં માડું જીવન ચૂંથાઈ જશે. શામાટે મને શહેરમાં નિમંત્રો છો !”

પાપી બોલ્યો : “તમે આવો. તમારા જીવનનો ભવ્ય સંદેશો અમારા શહેરીઓના કાને પડવા દો. તમારા જીવનની એ મોટામાં મોટી સેવા.”

બુઝર્ગપુરુષે એક ક્ષણમાં વિચાર કરી લીધો. તેણે પોતાના હીકરાઓને બોલાવ્યા અને ભેટી લીધું. ઘરની ભાળવણી કરી. માલમિલકત વહેંચી આપી. પોતાના ખેતરને, અને પોતાની ઝૂંપડીને પ્રણામ કર્યા.

“બાપા ! આમ કેમ કરો છો ? શું થાય છે ?” બેટા ! તમે નહિ સમજો. પણ માટે મન સાક્ષી પૂરે છે કે મારો જીવતો દેહ આ ભૂમિમાં નહિ આવે. આ પાપીઓ મને વધરથાને લઈ જાય છે. હું શહેરમાં જ મરવાનો અને આમને જ હાથે મરવાનો.” બુઝર્ગપુરુષ બોલ્યો. તેના સ્વરમાં થડકારો હતો.

હીકરાઓની આંખોમાં ઝળઝળિયાં આવ્યાં. “બાપા સેવા અર્થે જાય છે.” એટલું જ તેઓ સમજ્યા.

બુઝર્ગપુરુષ શહેરમાં આવ્યો. તેના માનમાં ભવ્ય મેળાવડા યોજાયા. તે ભેંગા થએલાઓને પોતાનો સંદેશો જણાવતો. પોતાના જીવનની કથા જ કહેતો; સાદી અને સરળ ભાષામાં. બુઝર્ગપુરુષનું જીવન જ સંદેશો બની જતું. એકસોપચીસ વર્ષના મિતાહારી પુરુષને જેવા શહેરના લોકો ઉલટતા.

પછીથી તો આવ્યાં નિમંત્રણો. “મહારાજ! આજે મારે ત્યાં જમવા આવો. આજે મારે ત્યાં. આજે તો મારે ત્યાં જ.” શહેરના લોકો નિમંત્રણ — આપતા.

બુઝર્ગપુરુષને દરરોજ જમવાનાં કાંદેણુ મળતાં. આજે એકને ત્યાં તો કાલે ખીજનને ત્યાં.

યજમાના નવાંનવાં સ્વાદિષ્ટ ભોજન બનાવે અને ઠાંસી ઠાંસીને જમાડે. ‘યજમાનને માદુ લાગશે’ એવા ખ્યાલે બુઝર્ગપુરુષ પાતાના માંપલા ખોરાક કરતાં વધારે જમતા. એમ કરતાં છ મહિના વીતી ગયા.

એક દહાડો ગામડામાં બુઝર્ગની ઝૂંપડીએ ટપાલી આવ્યા. તેની પાસે કાગળ હતો; એક શહેરીના.

કાગળમાં
બુઝર્ગપુરુષના
મરણના સમા-
ચાર હતા.

દીકરાઓ
રોયા. બૂબ રોયા.

“બાપા તો કહેતા હતા કે હજુ હું બીજાં પચીસ વર્ષ જીવીશ. અને આ શું થઈ ગયું?” એક દીકરો બોલ્યો. “બાપા અહીં જ હોત તો જરૂર પચીસ વર્ષ સહેલાઈથી કાઢત. પણ એતો શહેરમાં ગયા. શહેરીઓએ છૂપું ઝેર આપ્યું: હદ કરતાં વધારે જમવાનું.” બીજી દીકરો બોલ્યો.

બન્ને દીકરાઓનાં કદપાંત અફાટ હતાં. “જેયું અભય! મિતાહારી નહિ રહેવાનાં આ પરિણામ. તું મને આગ્રહ કરીને જમારે છે એટલે મને મનમાં થયા કરે છે કે તું મને મારી નાખવા માગે છે કે શું?”

તું મારો દુશ્મન તો નથી ને! તમે શહેરીઓ ગામડિયાની કેવીએ દશા કરી મૂકશો!”

મારો મિત્ર બોલ્યો. હું શરમાઈ ગયો. જેટલા દહાડા તે મારે ત્યાં રહ્યો તેટલા દહાડા મેં તેને કદી વધારે જમવાનો આગ્રહ કર્યો નહિ.

મારા મિત્રે આજે મિતાહારીની વાર્તા કહી અને મારા ઉપર કેટલો ય ઉપકાર ચઢાવ્યો છે.

એક હતા સાધુ

એક હતા સાધુ; પૂરા સાધુ. તેમનું ધર્મમાં ધ્યાન ઘણું. પ્રભુભક્તિમાં વખત ગાળે. દુનિયાની માયા તજેલી. સાધુ નદી કિનારે નાની પર્ણકુટી બનાવી રહે.

સાધુજીની લંગોટી દરરોજ ઉંદરડી કાપી જાય. સાધુ ઘણા ય ચીઠાય. કહે શું! તેમણે ઉંદરડીને વશ કરવા બિલાડી પાળી. “બિલાડી ઉંદરડીને મારી ખાશે. આપણે મારીએ ત્યારે પાપ લાગે ને!” . સાધુએ મનને છતર્યું.

બિલાડીખાઈ આવ્યાં એટલે ઉંદરડી ભાગી. ઉંદરડીનો ત્રાસ ગયો. સાધુ રાજ થયા.

હવે બિલાડીને ખાવા તો બેઠકે ને? સાધુ

પોતાના ભાણામાંથી વધ્યુંઘટ્યું નાખે. ખિલાડી ધરાય નહિ. તે ખૂમો પાડે. સાધુને ઈશ્વરધ્યાનમાં ખલેલ પડવા લાગી. તેમને આ વસમું લાગ્યું.

એક દહાડો નહીંએ થઈને ગોવાળ નીકળ્યો. સાધુ કહે: “એ ગોવાળ! મને એક ગાય ના આપે!” ગોવાળ કહે: “ગાને શું કરશો? તમે રહ્યા સાધુ અને આ જંજળ!”

સાધુ કહે: “મેં એક ખિલાડી પાળી છે. તેને દૂધ પીવાડવા માટે ગાયનો ખપ છે.”

ગોવાળે ગાય આપી દીધી.

‘સાધુને નહિ આગળ ધરાળ, નહિ પાછળ ઉલાળ’ એવું કહેનાર માણસો સાધુજીની ઝૂંપડીમાં બે પ્રાણીઓ ભેઈ રાજ થયાં. એક હતી ખિલાડી. બીજી હતી ગાય.

સાધુ મહારાજે ઈશ્વરભક્તિ કરવા સંસાર તજ્યો હતો. જંજળથી વેગળા ભાગ્યા. ગામ વચ્ચે રહી ગામની ધાંધલ ના સહન થઈ. પ્રભુ-ભજન કરવા તો આ નહીના કિનારે આવી વસેલા પણ આ લપ વળગી.

ઉંદરડીનું દુઃખ ટાળવા ખિલાડી આણી

અને ખિલાડીને પોષવા ગાય વસાવી.

સાધુ મહારાજ ગાયને નીરણુ નાંખે અને પાણી પીવાડે. ગાયના દૂધથી સાધુ અને ખિલાડી બંને સંતોષાય. ગાયની સેવા કરતાં સાધુનો ધાગો વખત વહી જવા લાગ્યો. તેમનું ધર્મધ્યાન ઓછું થયું. ખિલાડીની ચિંતા, ગાયની ચિંતા. ઈશ્વરધ્યાનમાં ચિત્ત ના ચોંટે! મૂંગા જનાવરને પાળ્યાં તે કાંઈ કાઠી મૂકાય? અને કાઠી મૂકે તો જય ક્યાં?

ગાય આખો દહાડો વનવગરે ચરે અને સાંજે ઝૂંપડીએ પાછી ફરે.

શિયાળો ગયો અને ડિનાળો આવ્યો. રહ્યું સહ્યું ઘાસ બળી ગયું. સૂર્યે વનની વનરાજી મુકવી નાંખી. ગાયને ઘાસના સાંસા પડવા લાગ્યા.

સાધુથી ગાયના પંટમાં પડતા ખાડા દેખ્યા ના ગયા. તે જય દરરોજ વનમાં અને મળે તેટલું ઘાસ લાવી ગાયને નીરે.

ચામાસું આવ્યું. મેં વરસ્યો, સર્વે જળ-જળાકાર થઈ રહ્યું. ધરતીએ ઘાસ ડિગાડ્યું. ગાયને માટે લીલાતરી થઈ ગઈ.

સાધુને વિચાર આવ્યો: “લાવને આ થોડી જમીનમાં વાવેતર કરું! જરના પૂળા ગાયને દિનાળામાં ખપે તો લાગશે!”

ઝૂંપડીની આજુબાજુની જમીન ખેડી, સાધુએ જર વાવી.

જે ત્રણ મહિનામાં જર ખૂબ વધી ગઈ. પવનમાં જર લહેરિયાં ખાય અને સાધુજીનું હૈયું ગજગજ હિછળે.

એક દેહાડો ગામના ઘણી નદીકિનારે થઈને જતા હતા. તેમણે ઝૂંપડી જોઈ અને લીલીછમ જર જોઈ. તે ખૂબ આશ્ચર્ય પામ્યા.

“આ નદી પાસે કોણે જર વાવી હશે! શું સુંદર જર છે!”

ઠાકોર
ગયા ઝૂંપડીએ.

ઠાકોર
બોલ્યા: “સાધુ
મહારાજ! આ
ખેતર કોનું?”

સાધુ
કહે: “સર-

કારનું.”

“તો તમે કેમ વાવ્યું? હાથ ભરો છો?”

સાધુ બોલ્યા: “ના, હું તો હાથ નથી ભરતો.”

ઠાકેરે બાવાજને પોતાની સાથે લીધા.

બાવાજ ઉપર કામ ચાલ્યું. કચેરીમાં પૂછાતા પ્રશ્નોથી બાવાજ અકળાઈ ઊઠ્યા. બાવાજનો હાંડ પચાસ રૂપિયા થયો. તે હાંડ ક્યાંથી ભરે?

ભર કચેરીમાં બાવાજ ઊઠ્યા. લંગોટી છોટી ન્યાયાધીશ તરફ ફેંકી. “લ્યો, આ જ બધાં અનર્થનું મૂળ છે.”

આટલું બોલી સાધુ નાઠા. નાઠા તે નાઠા જ. ઝૂંપડીએ આવી બાવાજએ ઝૂંપડી સળગાવી મૂકી. એક હાથમાં ચીપીઆ, બીજા હાથમાં કમંડળ, ખભે વાઘચર્મ અને બાવો ધરતી ઉપર ચાલી નીકળ્યો.

સાધુ ગયા. “એક હતો બાવો, અને એક હતી ઉંદરડી.” આ પ્રમાણે છોકરાં વાર્તાની શરૂઆત કરે છે.

રાજાને ગમે તે રાણી

પેથાપુરના રાજા શિકારે નીકળેલા. તેમણે
એક છોકરી બંધ. તે છાંણાં વીણતી હતી. છોકરી
તો રૂપ રૂપનાં અવતાર. રાજાને છોકરી ગમી
ગઈ. તેમણે તેને મહેલમાં આણી. છોકરીને
નવડાવી અને સુંદર કપડાં અને હાગીના આપ્યાં.
ગામડાનું મોતી રાજામહેલમાં ઝળકી ઊઠ્યું.
શીમમાં છાંણાં વીણતી છોકરી પેથાપુરના રાજાની
માનીતી રાણી બની ગઈ!

મહેલમાં રાણી અમનચમનમાં રહે. પુષ્કળ
અને ભાત ભાતનું જમવાનું મળે, વસ્ત્રોના
હગલા મળે, અલંકાર બેસુમાર, રાણી ખૂબ
ખુશીમાં રહે.

રાણીને આટલો વૈભવ હતો છતાં એક દેવ જતી નહોતી. રાણી દરરોજ જમ્યા બાદ કબાટ આગળ જાય, ઊઘાટે અને બોલે: “માબાપ! વાળું નાખજોરતો!” પછી કબાટમાં મૂકી છાંટેલો બે ત્રણ દહાડાનો રોટલો કાઢે અને હાંશ હાંશ ખાય.

રાણી દરરોજ જમ્યા બાદ કયાં જાય છે તે જાણવાની રાજાને ઇચ્છા થઈ. રાણી પંદર દહાડે પકડાઈ ગયાં. રાણીને બોલતાં અને ભીખેલો રોટલાનો ટૂકડો આટલી લાંબેજતથી ખાતાં

જેવાં ત્યારે રાજાને તો અજાયબીનો પાર ના રહ્યો. રાજા પોતે પગલે જતા રહ્યા.

સાંજ હતી. રાજારાણી નદીકિનારે બેઠાં હતાં. નદીની પાસેના જંગલ તરફ રાણી વારં-વાર જુએ અને નિસાસા નાંખે.

રાજા કહે: “રાણીજી! સાચું કહે, તમારી

જાત શી ?”

રાણી બોલ્યાં : “પાણી પીને ઘર પૂછો છો ?”

રાજા કહે : “ના, તોય કહોતો ખરાં કે તમે કઈ જાતનાં ?”

રાણી કહે : “જાણીને શું કરશો ? ઝાઘી મને તમે કાઢી મૂકશો !”

“ના, રાણીજી, બોલો. જાત શી ?”

“મારી જાત ભંગીની” રાણી બોલ્યાં.

રાજા રાણીના મુખ સામે ટગર ટગર બેઠો રહ્યા.

“શું જુઓ છો, મારા રાજા ?” રાણી ટહુક્યાં.

“રાજાને ગમે તે રાણી.” રાજા બોલ્યા.

“છાણાં વીણતાં આણી.” રાણીએ કડી પૂરી કરી.

બંને દસી પડ્યાં

આળસુ ઝેનૂલ

ઝેનૂલ બાપનો લાડકો હતો. બાનો લાડકો હતો. ઝેનૂલ સહુને ગમે; ના ગમે મને એકલાને જ. કારણ ઝેનૂલ આળસુ હતો.

તે આખો દહાડો ફૂતો ફરે, રમતો ફરે અને ટંકે ખાવા ઘેર આવે. નિશાળે જવાનું હોય ત્યારે રડે, નહાવા રામો બોલાવે એટલે આડાર્થ કરે, વાળ હોળવાના હોય ત્યારે નોકરને લાથે બચકાં ભરે. ઝેનૂલ બાને પણ પજવવામાં મણા રાખતો નહિ. ઝેનૂલ હતો લાડકો પણ આવું વર્તન કેટલા દહાડા નભે!

ઝેનૂલની મા એકવાર બહાર ગઈ.

તેણે તેને એક કામ સોંપ્યું.

“બેટા! આટલું કામ ના કરે!”

“કયું કામ?”

“માશીને કહી આવ કે કાલે બપોરે અમારે ત્યાં જમવાનું છે.” બાએ સંદેશો ઝેનૂલ ભેરે કહેવડાવ્યો.

બા બહાર ગઈ.

ઝેનૂલ બબડ્યો: “જય છે મારી બહારાત! હું અહીં નહિ રમું કે માશીના ઘરે આંટો કડું!”

તે તો હાથમાં નાનીશી લાકડી પકડી ગયો બાગમાં. રાણીબાગ તેને બહુ ગમતો. તેણે પ્રાણીઓ જોયાં, ભાત ભાતના મોર અને રંગ-બેરંગી પક્ષીઓ જોયાં. તેણે જુદા જુદા દેશના પાપટ જોયા.

ઝેનૂલ ફરી ફરીને થાક્યો. આડના છાંયડે તે આરામ કરવા બેઠો. આડ ઉપર ખિરકોલી ફૂટાફૂટ કરતી હતી.

“ખિરકોલી કેટલી સુખી છે! ખાય છે, પીએ છે અને રમતી ફરે છે. આડ ઉપર ચઢવું અને ઊતરવું. નહિ કામ, નહિ કાજ. તેની માડી કંઈ કામ જ નહિ કરાવતી હોય. હું ખિરકોલી બન્યા હોત તો!”

ઝેનૂલ વિચાર કરતો હતો. તે જરા આડે પડખે થયો. ખિસ્કોલી સડસડાટ ઝાડ નીચે ઊતરી. ઝેનૂલ બોલ્યો: “ખિસ્કોલી, ખિસ્કોલી! તું મારી જોડે ના રમે! હું એકલો છું. કોઈ મારી જોડે રમનાર નથી.”

ખિસ્કોલી કહ્યું:

“ના, બા! મારાથી તારી જોડે ના રમાય. મને વખત ક્યાં છે! મને મારી માએ ફળ ફળાદી અને દાણા શોધવા મોકલી છે. માયે બહાર જાય અને દાણો લાવે, હું યે જાઉં અને દાણો લાવું. અને બાપુજી પણ કામ કરે. ભેંગું ના કરીએ તો બાઈએ શું?”

એટલું બોલી ખિસ્કોલી ચાલી ગઈ. ઝેનૂલને ખૂબ ખોટું લાગ્યું.

થોડીવાર થઈ અને એક મધમાખી બાણુ-બાણુતી આવી. ઝેનૂલ પોકારી ઊઠ્યો: “મધમાખી, મારી બહેન! મારી સાથે રમીશ? મારી જોડે

રમનાર કોઈ નથી. તુ રમ તો મઝા પડે.”

મધમાખી બોલી: “ના, ના. મારાથી કેમ રમાય? હું તો મધ ભેગું કરવા નીકળી છું. મધપુડો મધથી ભરીએ અને જ્યારે ફૂલો ના મળે ત્યારે નિરાંતે ખાઈએ. અત્યારે વસંત છે. ફૂલો ખીલ્યાં છે. મધ ભેગું કરી લેવાનો આ વખત છે.” મધમાખી બોલીને ઊડી ગઈ.

ઝેનૂલ એકલો પડ્યો. “આ ખિરકોલીને વખત નથી, મધમાખી પણ કામગરી નીકળી. હું એકલો જ નવરો, ત્યારે? ના, ના. મને પણ ખાંચે કામ સોંપ્યું છે.”

ઝેનૂલ હોડતો માશીના ઘરે ગયો. બાનો સંદેશો કહ્યો. માશીએ મીઠાં મઝાનાં બોર આપ્યાં.

ઝેનૂલ આળસુ મટી ગયો. તે નિશાળે જાય છે અને સહુને વહાલો થઈ પડ્યો છે.

અમારા રમુજ કાકા-પેસ્તનજ પેંપેં

અમારી ઓફિસમાં એ નોકરી કરે. નોકરી કરતાં કરતાં વીસ વીસ વર્ષનો કાળ વિતી ગયો હતો. જાતે એ પારસી હતા. હવે તો જીવનનો સંધ્યાકાળ હતો. એ ખુદ્દા થવા આવ્યા હતા.

શરીરે કરચલીઓ પડી હતી. દાંત ખવા પડી ગયા હતા, પડાવી નાંખ્યા હતા. ડોક્ટરને ત્યાંથી જુદા દાંતનાં ચોકઠાં આણ્યાં હતાં.

ખુદ્દાજ એ ચોકઠાં પહેરે ને રૂપાળા દેખાય. ખુદ્દાને ત્રેપન વર્ષની આવરદા થઈ હતી. પણ આત્મા ઘરડો જરાપણ નહોતો થયો. ડોસો જીવાન જેવી ઠેકડી કરે, જીવાન જેવું

હસે; જુવાન જેવી વાતોચીતો કરે ને જુવાન જેવું આચારે, વિચારે.

એ પારસી કાકા જુવાન બુઢ્ઢા હતા. પારસી કાકાનું નામ અમે લહેરીલાલા પાડેલું.

તે દરરોજ આફ્રિકામાં મોડા જ આવે ને ઉપરીનો ઠપકો ખાય.

ઠપકો ખાઈ રહે અને પછી એક ગ્લાસ ઠંડુ પાણી પીએ. જીવ હેઠા બેસે પછી તે કામે વળગે. આ દરરોજનો તેમના કાર્યક્રમ.

કામ કરે પણ તે બોલ્યા ચાલ્યા વગર તો ના કરે.

આખો દિવસ કામ કરતાં કરતાં પણ એવું એવું બોલે ને એવું એવું કરે કે આપોંગું હર્યા વગર ના જ રહીએ.

કાગળીઆં ઉપર પડેલું વજન ઉપાટે ને એવા જોરથી પછાટે કે આખી આફ્રિકાના માણસો ચમકી ઊઠે. વળી પાછા બોલે: “એટલું ચમકો છ શાનું?”

કાકા કામ કરતાં કરતાં ફક્ત લઈને હસી

પડે. થાડી જ વારમાં જાગે કંઈ ના બન્યું હોય એમ ગંભીર મોં બનાવી દે. કાકાને ન ઓળખનાર પ્રથમ મેળાપે જરૂર ગાંડા જ ધારી લે.

કાકા કડકડતી ઇસ્ત્રી કરેલાં કપડાં પહેરે. માથે કાગળ નાખવાની પેટી જેવી ચકચકતી પાઘડી પહેરે. હાથે હળ્ખો ઘડિયાળ પહેરે. હાથે હળ્ખો ઘડિયાળ એટલે આખું કાંદુ ઢંકાર્જ જાય.

કાકાના પગની આંગળીઓનું ઠેકાણું જ નહિ. બધી આંગળીઓ વાંકીચૂંકી ને એક બીજ ઉપર ચઢી ગએલી. પૂછીએ કે “કાકા! આમ કેમ થયું છે?” કાકા આરતે રહીને જવાબ આપે: “આ જોડાની મોકળે રતો.”

દરવર્ષે જે વાર આંટણ કપાવવાં જ પડે. કાકાની આ પીડા કોઈ ન મટાડી શક્યું. દરવર્ષે જે વાર પારાવાર દુઃખ ભોગવવાનું જ રહ્યું.

કાકા હતા સાવ એકલા, નહિ છોકરાં કે નહિ ઘણીઆણી. એકલવાયું જીવન કેવું લાગતું હશે? કાકાજી કમાય તેટલું ખાય, પીએ ને અમન-અમનમાં રહે. નહિ કશી વાતની ચિંતા.

એકદિનમાં તે દરરોજ વિજળીની ગાડીમાં

આવે. ગાડીમાં સહુનું ધ્યાન ખેંચે. તાણી તાણીને એવા ખોંખારા ખાય કે સહુ તેમની તરફ જોઈ જ રહે. ખુબી તો એ કે બધા તેમની તરફ જુઓ પણ કાકા કોઈ તરફ આંખ ઊંચી ના કરે.

તે બારે માસ છત્રી ઓઢે. છત્રીને રસ્તા વચ્ચે એવી ધૂમાવે કે સહુ જણ હસે.

ટેક્ષીઓવાળા કાકાને બહુ સારી રીતે ઓળખે. ટીબળ કરવા સારૂ ટેક્ષીવાળો છાનોમાનો મોટર લાવે ને તેમની પછવાડે જ ધબ્બદબ ઊભી રાખે. ગાડી પાસે આવે ત્યારે જ જણ થાય ને કાકા હાંફલા ફાંફલા ભાગે.

એ જોઈ ટેક્ષી ડ્રાઈવરો હસે.

કાકા બહુ રમુજ હતા.

એમણે એક દહાડો ખૂબ મઝાની વાત કહી. એક પારસી અને એક યુરોપિયન એક જ હોટેલની કેન્ટીનામાં સાથે રહેતા હતા. યુરોપિયન વગર લોટે બેક્રી જાય તેથી વૃદ્ધ પારસીને નવાઈ લાગી. તે પૂછું પૂછું કરે. આખરે તેમણે પૂછ્યું: “વેન થુ ગો હુ નેસેસરી, એન્ડ ઘેર મેક પદરમ્પરી, હુયુ

વોટર કલીન કે પીપર કલીન.”

પારસીનું આવું અંગ્રેજી સાંભળી અંગ્રેજ છક્ક થઈ ગયો.

તે બોલ્યો: “યસ, મી. પેસ્તનજી! ઓલ પેપરકલીન.”

પારસીએ અંગ્રેજીમાં પૂછેલું કે તમે જાણજો છો ત્યારે કાગળ વાપરો છો કે પાણી?

અંગ્રેજે જવાબ આપેલો: “કાગળ વાપરું છું.”

આ મારા બુદ્ધા પારસી અમારી ઓફિસ-માંથી ગયા ત્યારે અમે સહુ ઘણા દુઃખી દુઃખી થઈ ગએલા.

મરઘાંની સાઠમારી

મરઘાંનું ટોણું હતું. સો જેટલાં મરઘાં સાથે રહેતાં અને સાથે ફરતાં. એક જ માલિકીનાં. માલિક ભલો હતો. પાતાનાં પાળેલાં પક્ષીઓને દાણાદૂણી સારી રીતે ખવાડતો હતો. તે ઈંડાં વેચી પાતાનું ગુજરાન ચલાવતો. વધે તે ઈંડાં સેવડાવતો અને મરઘાંનું ટોણું મોટું કરતો.

એક દહાડો પ્રભાતે મરઘી ઊઠી. એકવીસ દહાડાની ધીરજે અને ખતે મરઘીને વીસ સુંદર બચ્ચાંની મા બનાવી. ઈંડાં સેવાયાં. રૂપાળાં રૂના દડા જેવાં એ બચ્ચાં હતાં. મરઘી તો બચ્ચાંને જુએ અને ઘેલી ઘેલી થઈ જાય. તે ઘણા હોંશથી બચ્ચાંને ઉછેરવા લાગી.

જેતજેતામાં બચ્ચાં મોટાં થયાં. મરઘીએ ધરની રક્ષા તજ અને ખુલ્લી જગ્યામાં આવી.

અહીં બચ્ચાંને દાણા અને જીવડાં પૂરતા પ્રમાણ-
માં મળવા લાગ્યાં. મા પગ અને ચાંચ વડે ભીની
અને જીવાતવાળી જમીન ખોતરતી. બચ્ચાં માનું
અનુકરણ કરતાં શીખ્યાં.

બચ્ચાં મોટાં થયાં. હવે માથી દૂર સ્વતંત્ર
ચણવા જવા લાગ્યાં. મા ઊભી ઊભી ખોતાનાં બચ્ચાં
ઉપર નજર રાખતી. જરાક ભય જણાય કે તરત
મરઘી કોકો કરી મૂકતી અને બચ્ચાં ભયની
ચેતવાણી સમજી જતાં. દોડી માની પાંખમાં સમાય
જતાં.

એક દહાડે આ મરઘી અને બીજી મરઘી
લડી પડી. જોતજોતામાં બંને મરઘી ખૂબ લડવા
લાગી. ફૂંદી ફૂંદીને ચાંચો મારે, નહોર વડે ઉઝ-
રડા પાડે. કલગી લોહીલોહાણ થઈ ગઈ. માતાનું
યુદ્ધ બચ્ચાં જોતો હતાં. નાનાં બચ્ચાં! તેમનાથી
કાંઈ ઓછી માને મદદ થાય! એ તો ઊભાં ઊભાં,
માતાનો વિજય થાય, એવી પ્રાર્થના કરવા લાગ્યાં.

લડાઈએ ભયંકર રૂપ લીધું. માતા ચાકવા
લાગી. તે હારે અને અપમાનિત બને તે પહેલાં
પાછળથી મરઘાએ આવી પેલી વઢકારી મરઘીને

ચાંચાટવા માંડી. મરઘો ક્યારનો ઊભો ઊભો તાલ જોતો હતો. બચ્ચાંની મા ધૂટી. મરઘાને પોતાનો પક્ષ લેતો જોઈ એ તો રાજના રેડ થઈ ગઈ. તે દૂર ખસી. મરઘાને અને મરઘીને લડવા દીધાં.

મરઘીને મરઘો ભારે પડ્યો. એક તો પહેલેથી જ થાકેલી અને તેમાં તાજ બળના મરઘા જોડે લડવાનું આવ્યું. ક્યાં મરઘાનું બળ અને ક્યાં મરઘીનું?

મરઘી ભોંય ઉપર ઢળે તે પહેલાં તેના દીકરાએ આવી તેનો બચાવ કર્યો. હવે બે મરઘા લડવા લાગ્યા.

દીકરાએ આવી પાછળથી ચાંચ મારી તેથી આગલા મરઘાને જરા વસતું પડ્યું. મરઘો ચિત્કાર કરી કૂદ્યો.

એણે પોતાનો હરીફ જોયો. આંખમાં ખૂન ભરાયું. હતું તેટલું બળ ભેગું કર્યું અને નવા મરઘા જોડે લડવા લાગ્યો.

બે બળભર્યા મરઘાની સાઠમારી શરૂ થઈ.

આ યુદ્ધે બીજાં મરઘાને બોલાવ્યાં. સહુ લડકારાં બની ગયાં. લડાઈનું ઉગ્ર વાતાવરણ

કેલાયું. સો
મરઘાં અંદર
અંદર
કુસુંપે ચ-
ઢ્યાં. જે જેને

ફાવે તેની જોડે લડવા લાગ્યું.

કેટલાયે ધવાયાં. કોઈની આંખ ફૂટી, કોઈની
કલગી ગઈ તો કોઈનો પગ તૂટ્યો.

આ ભાઈ ભાઈ, માદીકરી, અને કુટુંબીઆ
વચ્ચે યુદ્ધ ચાલતું હતું તે એક શકરાખાજે
જોયું. “આટલી મોટી ઉજાણી?” શકરો બબડ્યો.

તે ઊતર્યો આક્રોશથી. ઝડપ મારી એક મરઘો
ઉપાડી ગયો. કોઈને બબર પણ ના પડી.

ભૂખ્યાડાંસ શકરાખાજે ઉજાણી કરી. તે
બીજે શિકાર લેવા ઊતર્યો. જાણે તીર છૂટ્યું.
ચુપકીદીથી મરઘી ઉપાડી. શકરાનું આ દુખ
કૃત્ય એક બચ્ચાએ જોયું તે દોડ્યું પાતાની મા
કને.

“મા, મા! પેલો શકરો આવે છે અને

આપણી અંદર અંદરની લડાઈમાં આપણને ઉપાડી જાય છે. હમણાં જ માશીને ઉપાડી ગયો. દોડ, ખબર કર બધાંને કે દુશ્મન આપણી લડાઈનો લાભ ઊઠાવે છે. ટંટો તળે અને દુશ્મનને હાંકી કાઢવા તૈયાર થાઓ.”

માઝે પોતાના બચ્ચાંનું સાંભળ્યું. તે છળી પડી. તે દોડી પોતાનાં ભાંડુડાં પાસે. શત્રુના કૃત્યની જાણ કરી. સહુએ ફોગટની લડાઈ બંધ કરી. વેર ભૂલી એક બન્યાં. સંપ હોય ત્યાં દુશ્મનનું શું ચાલે!

શકરો પાછો આવ્યો. બધાંએ જોયો. મરઘાં સંતાર્ધ ગયાં. શકરો ભોંટો પડ્યો.

સાંજ થઈ. માલિકે મરઘાંને ખાડામાં ગણી ગણી પૂરવા માંડ્યાં. સંજ્યા અઠાણની થઈ. એને આશ્ચર્ય થયું. શોધ કરી. શકરાએ ખાધેલાં મરઘાં પાછાં આવ્યાં જાણ્યાં છે? માલિકને કોણ કહે કે આખો દહાડો મરઘાંએ સાઠમારી કરી હતી અને શકરાએ એનો લાભ લીધો હતો.!

ધરમપુરનો સંતપુરુષ

ધરમપુરમાં સંતપુરુષ રહે. તે બહુ ધર્માળુ. ગરીબગરબાને અન્ન આપે, દુઃખીને અને માંદાને સાદાય કરે, માર્ગ ભૂલેલાંઓને માર્ગ દેખાડે. અને પંડેલાંને ઊઠાડે.

ભલા પુરુષની કીર્તિ આજુબાજુના ગામમાં ફેલાયેલી. પરગામીઓ ગામમાં આવે તો આ સંતપુરુષનાં દર્શન કરવાનું ચૂકે નહિ.

ઉનાળા ધામ ધખતો હતો. ખરા ખપેર એટલે આકાશમાંથી અગ્નિ વરસતો. થાક્યોપાક્યો એક પુરુષ સાધુની ઝૂંપડીએ આવ્યો. સાધુએ તેને સત્કાર્યો, અને અન્નપાણી આપ્યાં. મુસાફરને નિરાંત વળી.

સાંજે સૂર્ય આથમ્યો. પ્રાર્થના કરવા તે

મુસાફર ઘુંટણીએ પડ્યો.

તેણે ભગવાનને ત્રણ ગાળો

હીધી. મુસાફરનો ગાળો

દેવાનો અતૂટ નિયમ હતો.

“અરે! ભગવાનને ગાળો

દો છો?” સંતપુરુષ

બોલ્યો: “હા, મહારાજ!

ભગવાને માફ બહુ ભુંડું

કર્યું છે. હું તેનો પહેલાં પૂરો ભક્ત હતો પણ

મારા બે દીકરા અને પત્ની અંટવી લીધાં.

ત્યારથી સૂર્ય ઇખતાં હું ત્રણ ગાળો ભગવાનને

દઉં છું. મુસાફરે ખુલાસો કર્યો.

સંતપુરુષનો મીઠસ ગયો. “હે, મારા

ભગવાનને ગાળ! આવને અંપડીમાં રખાય કેમ!”

સાધુ પુરુષે મુસાફર ઉપર ખૂબ ક્રોધ કર્યો. તેમણે

તેને અંપડીમાંથી હાંકી કાઢ્યો. સાધુ ખૂબ તપી

ગયા હતા.

ચોવીવારમાં તે શાંત થયા. પોતે ઘણું ખોટું

કર્યું છે તેનું ભાન થયું. તે ભગવાનની પ્રાર્થના

કરવા લાગ્યા. ભગવાને દર્શન દીધાં.

“હું વર્ષોથી આ મુસાફરનું સહન કરતો આવ્યો છું અને તું એક દહાડોય ના સહી શક્યો?”

ભગવાન આટલું બોલી અદ્રશ્ય થયા.

સંતપુરુષને ભૂલ સમજાઈ. તે બોલ્યો:
“પ્રભુ મારો આટલો દયાળુ?”

બાબીબહેનની બિલાડી

બાબીબહેનને બિલાડી ઘણી વહાલી અને બિલાડીને બાબીબહેન ઘણું વહાલાં. બંનેને એક બીજા વગર ના ચાલે.

બાબીબહેન બિલાડીને ખવાડે, પીવાડે અને લાડ કરે. ખોળામાં લે ને ડીલે હાથ ફેરવે. મા ભાતભાતનાં ખાવાનાં બનાવે અને બાબીબહેન જમવા બેસે. બિલ્લીબાઈ પટાવતાં પટાવતાં આવે. ઊંચીનીચી પૂંછડી કરતાં આવે, ચૂપચાપ ગાદી-પગલે ચાલે. બાબીબહેન તેમને બોલાવે અને પેટપૂર જમાડે.

બાબીબહેન ફરવા જાય તો તે પાછળ પાછળ જાય. થાડે જાય અને કૂતરાંની બીકે પાછાં ફરે. ઘેર આવે અને બારણામાં બેસી બાબીબહેનની વાટ જુએ. બિલાડીને બાબીબહેન ઉપર ઘણું હેત.

બિલાડી ખૂબ રૂપાળી હતી. ડીસે તે ઘોળાં હતાં. ઘોળી રૂની પૂણી જેવાં તે ઘોળાં.

એકવાર બાબીબહેન માંદાં પડ્યાં. તાવ ખૂબ આવેલો. તે પથારીમાં પડ્યાં. બાબીબહેનનો ખાટલો મેડી ઉપર રખાવેલો કે જેથી કોઈ અડચણ ના કરે. બાબીબહેનને પૂરતા આરામની જરૂર હતી.

ડૉક્ટરસાહેબ આવ્યા અને બાબીબહેનને તપાસ્યાં માંદગી વધતી જતી હતી. તેમને પૂરી ઊંઘ પણ ના આવે.

બિલ્લીબાઈ શોધાશોધ કરે. બાબીબહેન વિના ચેન ના પડે. તેને મેડીએ કોઈ ચઢવા ના દે. ચઢે તો મારીને હાંકી કાઢે. બિલ્લીબાઈએ આવી દશામાં ખાવા તજ્યું અને પીવાનું તજ્યું. બાબીબહેનને યાદ કરે અને ડળક ડળક આંસુ વહાવે. ઘરના હવડ માળિયે તે ભરાયાં.

તે આમ ફરે અને મ્યાંડિ, તેમ ફરે અને મ્યાંડિ! બિલાડી ખરેખર ઝૂરવા લાગી. બાબીબહેન જેવી હેતાળ માલિક વગર તેની કોણ સંભાળ લે!

છ છ દિવસથી બિલાડીએ ખાધુપીધુ નહોતું. તે દુઃખ સહન કરે જતી હતી. તેના પ્રેમની આ આ કસોટી હતી.

કોઈ ના જુએ એમ, એક સવારે, બિલ્લી-બાઈ મેડીએ ગયાં. બાબીબહેનનો ખાટલો જોયો. બાબીબહેન અંદર સૂતાં હતાં. તે રાજી રાજી થઈ ગઈ. બાબીબહેન ઊંઘતાં હતાં. તે પાસે ગઈ અને હળવે હળવે બાબીબહેનના ગાલે મોઢું ઘસવા લાગી. બિલાડીને હુંફ વળી. બધું દુઃખ ભુલી ગઈ.

બાબીબહેન જાગી ગયાં. તેમણે વહાલી બિલાડી જોઈ. “કેમ, તને તો સાફ છે ને!” બિલાડી જાણે સમજતી હોય એમ ટગર ટગર

જોઈ રહી. બાબી-બહેનનું હેત ઉભરાયું. તેમણે ગોદડી ઊંચી કરી બિલાડીને ગોદમાં લીધી. બિલાડી અને

બાબીબહેન ઊંઘી ગયાં, ઊંઘી જ ગયાં, ઘસઘસાટ ઊંઘ્યાં.

ડૉક્ટર આવ્યા. બાબાબહેન ઊંઘ્યા કરતાં હતાં. બાપુજી તેને ઊઠાડવા ગયા. “ના ઊઠાડશો. ઊંઘ તો દરદીને સારી. આટલા દહાડા ઊંઘ ક્યાં આવતી હતી! આજે ઊંઘે છે. તો ઊંઘવા દો.” ડૉક્ટર બોલ્યા.

કલાક પછી ડૉક્ટરે ધીમે રહી ગોઠવી ઊંચી કરી. તે જોઈ રહ્યા. બિલાડી અને બાબાબહેન ઊંઘતાં હતાં. બાબાબહેનનો તાવ ઊતરી ગયો હતો.

ધીમે ધીમે બાબાબહેનમાં શક્તિ આવી. ઘરમાં તે આંટાફેરા કરવા લાગી. મેડીએથી તે ઊતરી. બિલાડીને મન સોનાનો સૂરજ ઊગ્યો. બંને પાછાં રમવા અને કૂદવા લાગ્યાં.

કોઈ માનશે કે બિલ્લીબાઈએ જ બાબાબહેનને સાજાં કર્યાં હતાં!

મૂર્ખ માખી

કરોળિયો જાળ વણી કામ પૂરું કરી હાથ કરીને બેઠો. એટલામાં બાણબાણતી એક માખી આવી. કરોળિયો રાજ થઈ બોલ્યો: “માખી બહેન, માખી બહેન! સાહેબજી!”

માખીએ ઉત્તર આપ્યો: “સાહેબજી.” કરોળિયો કહે: “કેમ મજામાં છો ને!”

માખી કહે: “હા, જી.”

કરોળિયો કહે: “મેં સુંદર ઘર બનાવ્યું છે. ઘરમાં મેડો પણ બનાવ્યો છે. નાની નાની કોટડીયો પણ છે. એક કોટડીમાં તો મેં નળ પણ મૂક્યો છે. નાની આરસી પણ મૂકવાનું ચૂક્યો નથી. તમે મારા ઘરમાં આવી હાથપગ ધૂંઓ ને આરસીમાં તમારું સુંદર મોં તો જુઓ.”

માખી કહે: “કરોળિયા-ભાઈ! કેમ, આજે કંઈ બહુ વખાણુ કરો છો? હા, હું સુંદર તો છું જ.”

કરોળિયો કહે: “હું કયાં આજે જ તમારાં વખાણુ કહું છું! દરરોજ તમને યાદ તો કહું છું. તમે હો યા નહિ તો પણ હું તો તમારાં રૂપ, રંગ વખાણુયા જ કહું છું.

“માખી બહેન! તમે મારા ઘરમાં તો આવો. ઘર સરસ છે કે નહિ તે તમે કહો.”

માખી કહે: “કરોળિયાભાઈ! મારી મા કહેતી હતી કે કરોળિયાનો વિશ્વાસ ના કરવો. તેના સુંદર ઘરમાં ભૂલેચૂકે પણ પગ ન મૂકવો. પગ મૂક્યો તો મૂઆ જ સમજવા.”

કરોળિયો જરા નિરાશ થવા લાગ્યો. હજુ તે હિંમત હારે તેવો ન હતો. આવી કેટલીએ માખીઓનો તેણે શિકાર કર્યો હતો. તેણે વધારે લાલચ આપવા માંડી.

કરોળિયો બોલ્યો: માખી બહેન! આવી બીક ના રાખો. હું તમને કંઈ ખાઈ જવાનો

નથી. મારા પરોણાને કંઈ ખાઈ જાઉં? છી, છી. એવો વિચાર જ કેમ થાય?”

માખી જરા વિચાર કરવા થોભી. કરોળિયા-ભાઈ! હું આજે તો નહિ આવું. મારી બા પોટી થતી હશે. પછી કોઈ વાર નવરાશે આવીશ.”

કરોળિયો ખૂબ અનુભવી હતો. તે જાણતો હતો કે આજે નહિ તો કાલે તે માખી આવવાની જ આવવાની. તેણે પોતાના શિકારને સપડાવવા જાળ વધારે મજબૂત કરી. એ તો બીજા દિવસની રાહ જોઈને બેઠો.

બીજા દિવસ ઊગ્યો. ગઈકાલવાળી માખી પાછી આવી. કરોળિયાએ ખપ્પર પૂછી. માખીએ જરા આમતેમ જોયું. પછી એ તો કરોળિયાના ઘરમાં પેઠી. જેમ જેમ તે જાળમાં દૂર દૂર ગઈ તેમ તેમ તે વધારે સપડાતી ગઈ.

હવે કરોળિયાને ખાત્રી થઈ કે શિકાર બંદી-વાન થઈ ચૂક્યો છે. તે ફૂંદ્યો. માખીને પકડી. પાંખો તોડી નાખી. માખી ગભરાઈ ગઈ.

માખીએ કરોળિયાને કહ્યું: “આ શું કરો છો? પાંખો વડે તો હું ઊડું છું. પાંખો કેમ કાપી

નાખી? ”

કરોળિયો કહે: “હું તૈયારી કદં છું?”

માખી કહે: “શાની તૈયારી?”

કરોળિયો કહે: “માફ પેટ ભરવાની.”

માખી સમજી ગઈ. તેણે જાળમાંથી નીકળવાનાં ખૂબ ફાંફાં માર્યાં, પણ કરોળિયાની જાળમાંથી એમ કંઈ બહાર નીકળાય?

કરોળિયો માખીને મારી ખાઈ ગયો.

કૂલીબાઈ

કૂબાલીઈને ગામમાં સહુ ઝાળખે. તે મેલી-
ધેલી રહે. વાળનું ઢેકાણું નહિ. કપડાં જંથર
વિંથર. ઘરમાં ધૂળનો થર ચઢે. ઘરઆંગણે કચ-
રાનો મોટો બધો ઉકરડો. ગંદકી પારવગરની.
પાસે થઈ જનારને દુર્ગંધ આવે. એવું કૂલી-
બાઈનું ઘર.

કૂલીબાઈને ગામલોક કૂવડ તરીકે ઝાળખે.
કૂલીબાઈ એ ઉપનામથી દુભાય પણ કદી સુધરે
નહિ.

ગામલોકો ચીઢવે અને કૂલીબાઈ ચીઢાય,
અને મારવા દોરે. આમ ઘણાં વર્ષ ચાલ્યું.
કૂલીબાઈએ ગામ તજવાનો વિચાર કર્યો. “ચાલ,
આ ગામ મૂકી બીજે જતી રહું. બીજે ગામ

કોણ જાણશે કે હું કૂવડ છું !”

કૂલીબાઈ પાસે સરસામાન હતો તે માથે ચઢાવી બીજે ગામે જવા ચાલી નીકળ્યાં. વાટ લાંબી હતી. ઉનાળો તપતો હતો. કૂલીબાઈને તરસ લાગી. પાસે જ કૂવે કોસ કરતા હતા. તે પાણી પીવા ગયાં. પાણીનો ઢાળિયો પડતો હતો. કૂલીબાઈએ મોં માંડ્યું. ખોખામાં પાણી પડે અને તે ચસચસ પીએ.

કૂલીબાઈની તરસ મટી. તેમણે ડોકું ધુંણાવ્યું. ઢાળિયામાં તે કાંઈ જીવ હતો કે બંધ થાય !

માણસ પાણી પીવડાવતો હોય અને પાણી પીનાર ડોકું હલાવે એટલે પીવડાવનાર પાણીની ધાર એટકાવે.

ઢાળિયો કૂલીબાઈની સંજા ના સમજી શક્યો.

“મેર રાંડ કૂવડ લાગે છે !” કોસવાળાએ કૂલીબાઈનું વર્તન નિહાળી મન ઊંચાર્યો.

“તમને કોણ કહી ગયું કે હું ફૂવડ છું?”

“બોન! એની તે કાંઈ એધાણી હોય? તમારાં લક્ષણે તમે પરબાયાં.” કોસવાળો બોલ્યો.

ફૂલીબાઈ કોસવાળા ભણી ટગર ટગર બેઠી રહ્યાં. તેમણે લખાયા ઉપાડ્યા અને પાછાં પોતાને ઘેર આવ્યાં.

ફૂલીબાઈએ વર્તન સુધાર્યું. ઘર સાફ કર્યું. કચરાનો ઢગલો દૂર કર્યો, નાહાંધોયાં અને સુવડ બન્યાં.

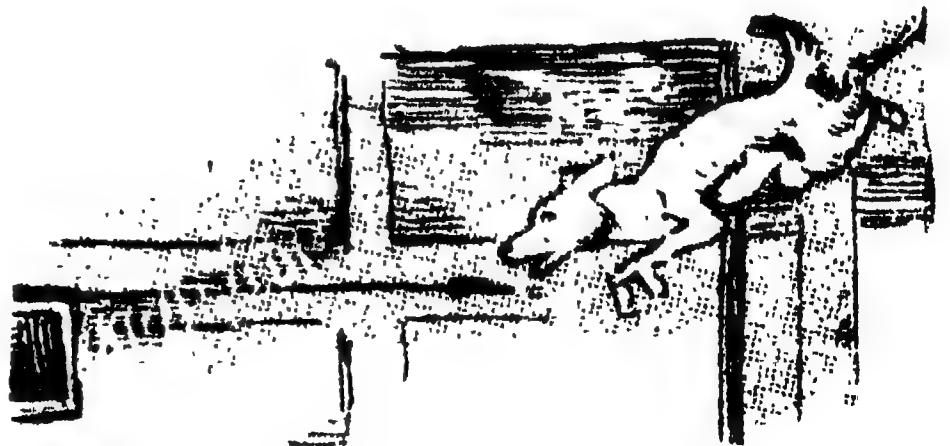
ફૂલીબાઈને ગામ લોક ફૂવડ કહેતાં, હવે, અચકાય છે.

ચાલાક કૂતરો

ગામમાં શેઠનું સદાવ્રત ચાલે. ગરિબગરબાંને અન્ન મળે અને શેઠને આશીષ મળે. નાની રોકાબારીએથી સવાર, બપોર અને સાંજ ભટ્ટ બધાંને પતરાળાં આપે. કોઈવાર કોઈ મુસાફર ભૂખ-થોતર-થો કટાણે આવે તો તેના માટે પણ વ્યવસ્થા રાખેલી. બહાર દોરી રાખેલી. તે ખેંચાય અને રસોડામાં ઘંટ રણકે. ઘંટનો અવાજ સાંભળી રસોથો નાની બારીમાંથી પતરાળું આપી જાય.

દરરોજ એક કૂતરો ત્યાં બેસી રહે. નીચે વધેલા દાણા અને પતરાળાં ચાટી ખાય. તે કટાણે આવતા વટેમાર્ગીઓને દોરી ખેંચતા બેતો અને પતરાળું મળતું તે પણ બેતો. પછીથી ભાઈ સાહેબ પોતે જ વટેમાર્ગ બની ગયા. કૂતરો લાગ

જોઈને દોરી ખેંચતો. ભટ્ટ તરફથી પતરાણું મળતું. તે આ પ્રમાણે મહારાજને ઠગી દરરોજ પેટ ભરવા લાગ્યો.

હવે એક બીજો કૂતરો આવી ચઢ્યો. એકના જે થયા. પહેલા કૂતરાના દોરી ખેંચવાથી પતરાણું મળે તેને માટે અંદર અંદર લટવા લાગ્યા.

ભટ્ટના કાને કૂતરાનો અવાજ ગયો દરરોજ કોઈ વટેમાર્ગ કંટાણે જ આવે છે અને પોતાને ઊઠી અન્ન આપવું પડે છે તેથી કંટાળી ગયો હતો.

ભટ્ટે ડોકાબારીમાંથી બહાર જોયું. જે કૂતરા ટાંપી રહ્યા હતા. મહારાજ સમજી ગયો કે આ જ કૂતરા ઠગી મારી પાસેથી પતરાણું લે છે.

કૂતરાની ચાલાકી તે સમજી ગયો. ત્યારથી દરરોજ ભટ્ટ ડોકું બહાર કાઢે અને વટેમાર્ગને જુએ તો જ અન્ન આપે.

બંને કૂતરાને મળતું તાજુ અન્ન બંધ થયું.

સાપ આવ્યો સરૂર

જે બળવાન ભાઈઓ લડ્યા. અવાજ થયો. ગડગડાટથી વાદળરાણી બીધાં અને રડવા લાગ્યાં. ખૂબ રડ્યાં, ખૂબ રડ્યાં. એમનાં આંસુએ અમારા ગામનું તળાવ છલોછલ ભરાઈ ગયું. સવારે ઊઠી છોકરાં બોલી ઊઠ્યાં; “વરસાદ પડ્યો, વરસાદ પડ્યો!”

વરસાદના એ દહાડા હતા. લીલોતરી ઊગી હતી. દોરઢાંબરને હૈયે ટાઢક વળી હતી.

અંધારી ઘોર એ રાત. આકાશમાંથી ટપટપ વરસાદ ટપકતો હતો. એક નાના ઘરમાં એક આદમી બેઠો હતો. આદમી આંધેલ વયનો હતો. બળવાન ને હિંમતબાજ એ આદમી હતો. તેણે પલાંઠી વાળી હતી. ઊંડા વિચારમાં તે બેઠો હતો ઘરમાં તેલનો દિવો ટમટમતો હતો.

સરૂરૂ સરૂરૂ અવાજ આવ્યો. આદમી વિચારમાં હતો. સાપ આવ્યો, કાળો નાગ. કરડે તો ચટ પ્રાણ નીકળી જાય. આદમીએ એને જોયો નથી. સાપ ચઢ્યો એની પલાંઠી પર. એક પગ પરથી તે નીચે ઊતરી બીજા પગ પર ગયો.

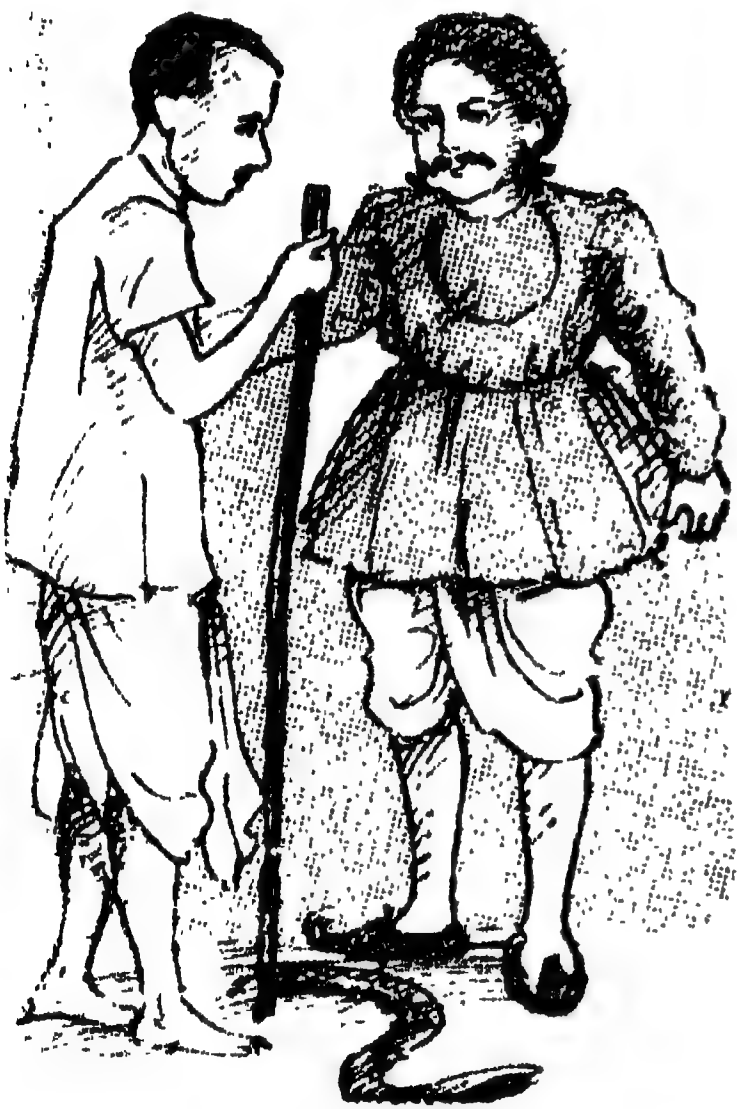
લીસું લીસું લાગ્યું. તે આદમીની વિચારનિદ્રા ભાગી. તે સતેજ થયો. તેણે ધારી ધારીને જોવા માંડ્યું. તેણે સાપ જોયો. ઝટ વિચાર કરી લીધો. તે ના હાલ્યો કે ના

ચાલ્યો. સ્થિર બેઠો, જાણે કોઈ યોગી સમાધીમાં બેઠો. આખો સાપ બન્ને પગ ઉપર થઈને ચાલી ગયો. તે ઘરમાં રાંધણિયાં આગળ ભરાયો.

બીકતું વાવાઝોડું ખતમ થઈ ગયું. આદમી ઊઠ્યો. લાકડી ખોળી કાઢી. લાકડી લઈ તે સાપને મારવા ધાવ્યો. સાપે પોતાના કાળને જોયો. તે આમતેમ ખૂણેખાંચરે લપાવા લાગ્યો. ઘડ, ઘડ,

ધડ. ત્રણ ડાંગો પડી. સાપ ધાયલ થઈ ગયો. દોડવાની તાકાત ચાલી ગઈ. આદમીએ સાપનું માથું ધૂંધ્યું. સાપનો જીવ ગયો.

આદમીએ મરેલા સાપને ઘરમાંથી આણી બહાર ખુદલા ચોગાનમાં નાખ્યો. આજુબાજુના લોકો ટોળે થઈ ગયા.

“માસ્તર! આ શું? આ તેં માર્યો?” એક ભીલે પૂછ્યું, “હા.” માસ્તરે ટૂંકો જવાબ આપ્યો.

“આવા સાપને મારવાની હિંમત તારામાં ક્યાંથી?”

ભીલ ફાટી આંખે પૂછતો હતો.

“ઘરમાં આવ્યો ને મેં માર્યો.”

“માસ્તર, જામરો તું. આ સાપ બહું ઝેરી. કરડે તો પાણી માગવા ના રહે ને છંછેડાએલો સાપ છટકી જાય તો મારનારના પ્રાણ લે, વૈર

લેવાનું એ ના જ ચૂકે.” ભીલ બોલ્યો.

સાપ મારનાર આદમી હતો ગૂજરાતનો રહીશ. ગૂજરાતનો પુરૂષ દાહોદમાં ગયેલો. તે વેદુ ને ખેતી કરે.

એ હતા આ ટચૂકડા લેખ લખનારના સ્વ. પિતા.

સોનીની અકલ

ગીરધરલાલ શેઠ ગામના નગરશેઠ હતા. બહુ પૈસાદાર હતા, આબરુદાર હતા અને ભલા પણ હતા. તેમને ત્યાં દીકરીનાં લગ્ન હતાં. ધામધૂમ ચાલી. પરગામથી ગાડાંનાં ગાડાં હાગીહૂણી આવે સહુને નોતરાં મળ્યાં. ગામનાં કૂતરાંને પણ વધ્યુંવટયું ખાવા બોલાવેલાં. આમ ગીરધરલાલ શેઠ ઉદાર બનેલા.

પાસેના ગામથી કેળાં લાવવાનાં હતાં. શેઠે હરિજનોને વેઠે બોલાવ્યાં. શેઠનું કામ હતું, ગયા વગર ચાલે! હેડલોક આવ્યાં. ભેગી સોની પણ હતી. શેઠ રામલાને ચિહ્ની આપી. ઐ ચિહ્ની લઈને નજીકના ગામે જવાનું હતું. અને વેપારીને ત્યાંથી કેળાં લાવવાનાં હતાં.

રામલોઢેડ સહુને લઈ કેળાં લેવા ઉપજ્યો.

વેપારીને ચિઠ્ઠી દેખાડી. તેણે કેળાં ગણી દીધાં.
ટોપલા ભરીભરીને માથે ઉપાડ્યાં.

જમવાટાણું થઈ ગયું. બપોર થયા. થાક
ખાવા હેડાં ઝાડ હેઠળ બેઠાં. ભૂખ ખૂખ

લાગેલી. બધાંએ સંપ કરી બળખે ચાર ચાર કેળાં
પેટમાં પધરાવ્યાં. પેટનો અગ્નિ સમતાં અને થાક
ઊતરતાં સહુ ચાલી નીકળ્યાં.

શેઠના ઘરે કેળાં આવી ગયાં. કેળાં ગણાયાં.
ગણત્રીમાં કેળાં ગોણાં થયાં. શેઠને શક પડ્યો:
“આ લોકો ખાઈ ગયાં નહિ હોય?” શંકા દૂર
કરવા તેમણે હેડાઓનું પારખું લેવા નિશ્ચય કર્યો.

શેઠે કહ્યું: “દરેક જણુ આ કેળાં ખાઓ.”

સોની બહી ચતુર હતી. તેણે બધાંને ધાસ ભેગુ કરવાનું કહ્યું. સૂકા ધાસનો ઢગલો થયો.

“આ શું કરો છો?” શેઠ બોલ્યા.

“કેમ માબાપ, કેળાં શેકવા બહુ ભેગું કરીએ છીએ.”

શેઠ બોલ્યા: “કેળાં તે શેકાતાં હશે?”

“કાચાં બધાંએ તો પેટમાં ના દુઃખે, મા બાપ!” સોની બોલી ઊઠી.

શેઠ વિચારમાં પડ્યા. “ના, ના. આ ઢેડાં કેળાં ના ખાય.”

તેમણે ઢેડાંને કાઢી મૂક્યાં. સોની મનમાં ખુશ હસતી હતી.

ગામડાનો મોહન

એનું નામ મોહન હતું. મોહન બાપ ને માનો લાડકો હતો.

માબાપ ગામડાગામમાં રહેતાં હતાં. બાપ વૈદુ કરે ને આઠ આઠ જણનું ગુજરાન ચલાવે. બાપા ના જુએ તડકો કે ના જુએ ટાઢ; ના જુએ સવાર કે ના જુએ સાંજ. પાતાનાં બાલકોનું ભરણપોષણ ને શિક્ષણ દેવા એ તો કમાય ને કમાય. એવા હતા મોહનના બાપા.

દિનાળાનો દહાડો. સૂરજદાદા ખૂબ ખૂબ તપે. માણસ ને પ્રાણીઓ લખલખી જાય. દિનાળો એટલે ગરમી. દિનાળામાં નિશાળમાં રજા પડે. મોહન તો નાનો હતો. એટલે નિશાળે ભણવા બહારગામ નહોતો ગયો. એ તો પોતાના ગામની જ નિશાળે ભણતો અને માબાપની ગોદમાં

ખેડ્યા કરતો. પણ એના ત્રણ ભાઈબહેનો તો જતાં હતાં દૂરદૂરના ગામે ભણવા. ભાઈબહેનો છાત્રાલયમાં રહે, રજા પડે ત્યારે ઘેર આવે. ઉનાળાની લાંબી રજામાં મોહનનાં ભાઈબહેનો ઘેર આવવાનાં હતાં. મોહનનો આનંદ માય નહિ. એ તો ગાંડોધેલો ફરે. સહુને વાત કરે કે “મોટા ભાઈ ભણીગણીને આવવાના છે. બહેનો આવવાની છે. સાથે ભાતભાતનું ખાવાનું લેતી આવશે. ભાઈ બહેનો મારાં બહુ હોંશિયાર.” આવી આવી મોહન સહુને વાતો કરે ને એ સુખી દિવસની રાહ જુએ.

રજા પડી. નકકી કરેલા દિવસે ભાઈ ને બહેનો આવ્યાં, બાપાએ સી-ગરામ મોકલ્યું હતું.

મોહને બળદની ધુવરમાળ સાંભળી. તેણે

દોટ મૂકી. સામો લેવા ગયો. ભાઈબહેનને પગે લાગ્યો, સહુ રાજ રાજ થયાં.

પોતાનું વતન સહુને વહાલું લાગે. બાલ-પણુમાં જે રથળમાં મોટાં થયાં હોઈએ એ રથળ તો વહાલું જ હોય.

મોહનને કૂદવાની, રમવાની ને ધીંગામરતી કરવાની મઝા પડી. એમને એમ દોઢ મહિનો ચાલ્યો ગયો. મોહનને દોઢ મહિના ક્યાં ગયો તેની સમજ જ ના પડી. આનંદમાં જે વખત પસાર થાય છે તે દુકો લાગે છે.

ભાઈ બહેનોને પાછો છાત્રાલયમાં જવાનો વખત આવ્યો. મોહનનો જીવ કપાતો હતો. પણ એ કરે શું! બાપાએ મોટી બહેન માટે સુંદર જોડીઓ આણી. મોટી બહેન પરીક્ષામાં પાંડેલા નંબરે પાસ થઈ હતી એટલે બાપાએ રાજ થઈ આવી સુંદર જોડીઓ ભેટ આપી.

મોહને કહી જોડીઓ ને જોડા પાંડેયાં નહોતા. જોડીઓ જોઈ એ તો રાજ થઈ ગયો. “બહેન! તું તો આ જોડીઓ દરરોજ પહેરશે. બાપા મને ક્યારે લાવી આપવાના હતા! મને આ જોડીઓ

પહેરવી છે. જરા ચાલી જોવા આપ.”

બહેન મોહનને બહુ ચાહતી. ઝોગે જોડીઓ આપી, મોહને પહેરી. બરોબર બંદબેસતી આવી રહી. મોહનનું હૈયું ગજગજ ઢિછળે. જિંદગીમાં પહેલીવાર જોડીઓ જેવી વસ્તુ પગમાં ઘાલી હતી. મોહન તો હરખમાં ને હરખમાં ઉપડ્યો પાસેના તળાવે. તાપ તો બપોરનો. માથું ફાડી નાંખે એવો એ તાપ. મોહનના ડીઝનો હરખ કાંઈ સૂર્યના તાપને ગણુકારે?

મોહન તળાવે આંટો મારીને ઘરે આવ્યો. તેના મુખ પર આનંદ નહોતો. આનંદ ચાલ્યો ગયો હતો.

કરમાએલા મુખે
એ ઘરમાં પેઠા. જોડી-
પટ્ટી પાછળ નાંખી દીધી.
તોણે હાથ પગ ઘોયા ને
જમવા બેઠો.

સાંજ પડી ને
બહેનને જોડીઓ
સાંભરી.

“મોહન, મોહન! લાવને મારી જોડીઓ?”

મારે બહાર ફરવા જવું છે.” મોટી બહેને બમ મારી.

મોહન કહે: “તારી બેડીઓ તો પડી છે પેટી પાછળ.” એટલું કહી મોહન ઘરમાંથી સટકી ગયો.

બહેને શોધખોળ કરી. બેડીઓ શોધી કાઢી, જુએ તો બેડીઓ ફાટી ગયેલી. ત્રણ રૂપિયાની નવી બેડીઓ પર મોહને છાણી મૂકી હતી.

બહેને બેરબેર આંસુ સાર્યાં. બાપાએ પાછી બીજી બેડીઓ લાવી આપી ત્યારે બહેનના મુખ પર આનંદ છવાયો.

ગામડા ગામના મોહન દસ વર્ષની હંમરે બેડીઓ પહેરવા પામ્યો ને એક કલાકમાં ત્રણ રૂપિયાની બેડી ફાટી લાગ્યો.

એ જ મોહન મોટો થયો. ભણ્યો, ગણ્યો અને મોટો લેખક બન્યો.

મોરસચોર

“ભાઈ! દોડ, દોડ! મા કાશીડોશીને ત્યાં ગયાં છે.” શોભાએ પાતાના મોટાભાઈને બોલાવ્યો. રામલ આવ્યો. કોઠીપર ચઢી ગયો. ઉપર હાંકીને મૂકેલી માણી ઉતારતો ગયો. શોભાએ નીચે મૂકવામાં મદદ કરી. રામલ ઉતાવળમાં અને ઉતાવળમાં કોઠીમાં ઉતર્યો. એને તો ચારી કરવીતી. મા બહાર ગએલી. બંને ભાઈબહેનને કોઠીમાંથી મોરસ ખાવાની કુટેવ પડેલી.

મા સમજતી કે બાલકોને ગળપણ ખૂબ ભાવે અને ના સંભાળીએ તો છોકરાંના હાંત સડી જાય. ત્રણ વરસ બાલકોના હાંત સાચવ્યા કે તે સીત્તેરએંસી વરસ કામ આપે. મા બાલકોને બહુબહુ સમજાવે પણ શોભા અને રામલને તો પડોશમાં રહેતાં છોકરાંને જેઈ ટેવ પડી હતી. પડોશનાં છોકરાં ચારી કરી મોરસ ખાય અને એ જેઈ શોભા ને રામલ પણ એવું જ શીખ્યાં.

રામલ કોઠીમાં ઉતર્યો. માટલીનું મોં છોડ્યું. અને બે મૂઠા મોરસ લીધી. કોઠીમાં અને કોઠીમાં જ તેણે માંમાં નાખી. માટલીમાં મંકોડા ઉભરાતા હતા. તેની જાણ રામલને ક્યાંથી? મોરસ જોડે મોમાં મંકોડો ગયો. મંકોડો જઈ બાજયો જામે. બે ચીપીઆ ભરવ્યા. છોડાવ્યા છૂટે જ નહિ. રામલ તો રડવા લાગ્યો, ખૂબ રડવા લાગ્યો.

શોભા ગભરાઈ ઊઠી. “શું થયું? કેમ આટલું રડે છે?” રામલ રડતાં રડતાં બોલ્યો: “જે ને મારી જામને ટેરવે શું ચાંચું છે?”

શોભાએ મંકોડો જોયો. એણે મંકોડાને પકડ્યો અને બેંચવા લાગી. એમ કાંઈ મંકોડાની પકડ છૂટતી હશે! શોભાએ વધારે બળ કર્યું. મંકોડો કેડમાંથી તૂટી ગયો. મંકોડાનું મોઢું જ જામને ટેરવે ચાંટી રહ્યું. રામલ વધુ અને વધુ રડવા લાગ્યો.

ઐટલામાં રામલની મા આવ્યાં. છોકરાંની રડારોળ સાંભળી એતો હાંફલાંફાંફલાં ફોડ્યાં.

“બેટા! આ શું થયું?” રામલની જીભમાંથી ટપકતું લોહી જોઈ રામલની માતા વિજ્યાલક્ષ્મી બોલી ઊઠ્યાં.

શોભા કહે: “બા! ભાઈને મંકોડો જાહે બાજયો છે.” “શાથી? મંકોડો ત્યાં ક્યાંથી બાજયો?”

“ભાઈ મોરસ ખાતો હતો અને મોરસમાં મંકોડો હતો.” “તે આ પ્રમાણે ચારી કરીને હંમેશા મોરસ ખાતો છે!” માએ મંકોડાને રીખવ્યો.

“મંકોડાભાઈ! તમે તો સરસ ક્યું. મારા હીકરાની ચારી કરવાની ટેવ ભૂલાવી. તમે ના હોત તો મારો રામલ મોરસની ચારી કરતો જ રહેત. એને પૂરતી શિક્ષા થઈ ગઈ છે. હવે છૂટો.”

વિજ્યાલક્ષ્મી જાણે મંકોડાને વિનવતાં હોય એવી ઢાળે બોલ્યાં.

મંકોડો છૂટી ગયો. રામલ રડતો બંધ થયો.

શોભા અને રામલે ખૂબ પરતાવો કર્યો. અને ચારી ન કરવાનું પણ લીધું.

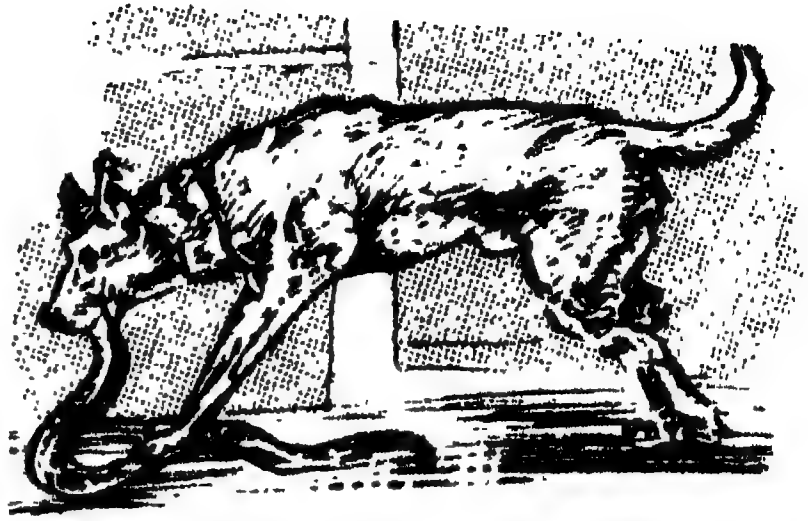
રાજરામ

અમારા કૂતરાનું નામ હતું રાજરામ. નાનો હતો ત્યારથી તેની મા મરી ગઈ. મારી બાને દયા આવી અને તેને ઘર આણ્યો. રાજરામ મારી બાની સેવા હેઠળ ઉછરીને મોટો થયો.

‘રાજરામ, રાજરામ!’ કહી ખૂંસો પાડીએ કે તે દોડતો આવે. કમાડની સાંકળ ખખડાવીએ કે તરત તે દોટ મૂકે. દોડતાં દોડતાં તે પડી જાય, ઊભો થાય અને દોડે. રાજરામને રોટલો આપીએ અને તે સંતોષથી આપણી સામે જોઈ રહે.

રાજરામ હતો ભારે શિકારી. તે ખિસ્કો-લીએ પકડે અને ખાઈ જાય. વનવગડે રખડે અને સસલાં પકડી લાવે. એકવાર રાજરામને સાપ માર્યો. ઘરમાં સાપ નીકળ્યો. બાબાપુ ગભરાઈ ઊઠ્યાં. મારા બાપુ લાકડી લઈ ઊભા થયા. રાજરામ તેમને મદદ કરવા સાથે ચાલ્યો. લાકડી

પડે તે પહેલાં રાજ-
રામે સાપનું મોં
પકડ્યું અને ખૂબ
વિંચ્યું. અમારા
મનમાં ભારે બીક

હતી. ‘રાજરામને સાપ કરડશે તો!’

થોડીવારમાં બહાદુર કૂતરાએ મરેલો સાપ
જમીન ઉપર મૂક્યો. તેણે ખાટો ખોદ્યો અને
તેમાં સાપને દાટ્યો.

રાજરામ અમારા કુળિયાની ચોકી કરે.
તેનો ઘાક જબરો હતો. તેને બાંધીએ કે પાસે
બોલાવી દાબી રાખીએ ત્યારે અજાણ્યો માણસ
આવી શકતો. ચોરચખારનો તે કાળ હતો. રાજ-
રામની આમ સર્વ ઠેકાણે હાક વાગતી.

મારાં બાપાપુજી દાહોદ રહેવા ગયાં. રાજ-
રામને શી રીતે લઈ જાય! તે ઘેર રહ્યો. છ મહિ-
નાના ગાળા બાદ તેઓ પાછાં ફર્યાં. કૂતરાને
શોધ્યો. તે મળ્યો જ નહિ.

અમારી પડોશીની દીકરીએ વાત કરી:
“તમારો કૂતરો મરી ગયો. તમે ગયાં અને એ

દુઃખી દુઃખી થઈ ગયો. ના ખાય કે ના પીએ. તે હવડ ધરમાં જઈ પડી રહેતો. એ ધરમાં ડાકણ રહે છે. તેણે કૂતરાનું કાળજું ખાધું. ધીરે ધીરે રાજરામ સૂકાતો ગયો. ત્રણ મહિનામાં તે મરણ પામ્યો.”

રતને આ કથા કહી. મારા મનમાં શંકા ઊઠી. “ડાકણે કૂતરાનું કાળજું ખાધું પછી ત્રણ મહિને તે મર્યો?” આ તો રતનની ખોટી વાત. એવું ના જ બને. રાજરામ ઘણીની ગેરહાજરીથી શોકમાં મર્યો, ડાકણથી નહિ. એ જ અનુમાન અમને સાચું લાગ્યું.

મારી આંખમાં આંસુ આવ્યાં.

બાપુ કહે: “રાજરામ આઠ વર્ષમાં છ માણી અનાજ ખાઈ ગયો.”

મેં કહ્યું: “છ માણી અનાજની કિંમતનો બદલો તેણે આપણને વાળી આપ્યો છે. ચારેની ઝપટમાંથી બેવાર ધરની મિલકત બચાવી છે, એ ઝોાઈ છે?”

અમે સહુ રાજરામને હજુ પણ યાદ કરીએ છીએ.

ધૂળધોયો

ધૂળધોયો સવારે વહેલો ઊઠે. હાતણુપાણી કરે. થોડો નાસ્તો કરે. મેલાં કપડાં પહેરી દરિયે જાય. દરિયાને પગે લાગે. તે કિનારો ધોવા મંડે. પાણીની છાલકો મારતો જાય ને ધૂળ ધોતો જાય.

ધોતાં ધોતાં કંઈક જડે, તે ગજવે ધાલે. આમ બપોર થાય. તાપ ખૂબ તપે. સૂરજ માથે આવે. તે ઘર તરફ વળે. મહેનત કરે ને પૂરતી મજૂરી મળી હોય તો આનંદમાં આવી જાય. ઘરે જઈ ખાય. રોટલા સાથે ડુંગળી ખાય. રોટલો ને વાટેલું મરચું ખાય.

ધૂળધોયો આજે ઠીકઠીક કમાયો. દરિયા-દેવની મહેર રૂડી થઈ. એ તો હરખાતો હરખાતો ઘરે આવ્યો. પેટપૂર જમ્યો. નમતા પહેરે તે

ઊંધી ગયો. તેને સ્વપ્ન આવી ગયું.

સ્વપ્નમાં તેણે દરિયો જોયો. પોતે નાવડીમાં બેસી સરૂર સરૂર ચાલ્યો. નાવડી એક ખડક પાસે આવી અટકી. તે નાવમાંથી નીચે ઊતર્યો. આંખ સામે તેણે ઊંચા ઊંચા ડુંગરા જોયા.

ડુંગરાની ટોચે સૂરજના કિરણોમાં ઝગારા મારતી હતી. તેણે ડુંગરાની ટોચ ઉપર સોનું જ સોનું જોયું. સોનું ખંધે પથરાયું હતું. તેની આંખો જ ફાટી ગઈ. તેણે આનંદમાં ને આનંદમાં ડુંગરા ઉપર ચઢવા માંડ્યું. ચઢતાં ચઢતાં શ્વાસ ભરાયો. પગ દુઃખ્યા. શરીરે

પરસેવો વળ્યો. મહામેનતે ધૂળધોયો ડુંગર ઉપર ચઢ્યો.

ટોચે ચઢતાં તેણે સોનાની લગડીઓ વીણવા માંડી. વીણતો જય ને ખોળામાં ભરતો જય. ખોળો ભરાયો ને ભાર વધ્યો. હરખમાં ને હરખમાં તે ડુંગર ઉપરથી ઊતરવા લાગ્યો. ઊતરતાં તેને ટેસ વાળી. તે ગબડ્યો. ખીણમાં ગબડ્યો.

ધૂળધાંચો ઝખકીને જાગ્યો. તે બેખાકજો
ઢિઢ્યો. તેનું સોણલું ઢિડી ગયું. તેજે ગજવામાં
હાથ નાખ્યો. ગજવામાં સવારે મજેત્રી સોનાની
રજ ચળકતી હતી.

ધૂળધાંચો રજ સામું જોઈ રહ્યા.

આવીજ રસઝરતી વાર્તાઓનો
ત્રીજો સચિત્ર સંગ્રહ —

અભયકુમારની કથાઓ ભાગ : ત્રીજો

ટૂંક સમયમાં બહાર પડશે

દરેક પ્રતિષ્ઠિત બુક સેલર

“અભયકુમારની કથાઓ” વેચે છે.

: અથવા લખો :

વિ. હ. અભયકુમાર
મારકર ગિરડીંગ, ચોથેમાળે
ખેતવાડી ૧૧મીગલી : મુંબઈ. ૪

卐

卐

卐

卐

卐

ત્રાણ સલાટો

પર્વત ઉપર મંદિર ચણાતું હતું. મંદિરના બાંધનારા ભેગા મળ્યા હતા; કડીઆ, સુથારો અને સલાટો. મજૂરી કરનારા અપાર હતા.

“મંદિર એવું ભવ્ય બાંધાય કે પથ્થરે પથ્થરે ભગવાન પ્રગટે. મંદિરની કારીગરી, મંદિરનો દેખાવ, મંદિરની ભભક અનુપમ થાય.” એ મંદિર બાંધાવનારની ભવ્ય ભાવના હતી.

મંદિર શરૂ થયું. સલાટો પથ્થરનો ઘાટ ઊતારવા મંડ્યા. કામ ધમધોકાર ચાલ્યું.

નમતા પહોરે શેઠ આવ્યા. શેઠ સલાટો પાસે ગયા. તેમણે પૂછ્યું: “તું શું કરે છે?”

“હું મજૂરી કરી પેટ રળું છું.”

“અને તું શું કરે છે?” શેઠે બીજા સલાટને પૂછ્યું.

“હું પથ્થર ઘડું છું.”

“અને તું ભાઈ!” શેઠ ત્રીજા સલાટને બોલ્યો.

“હું મંદિર ચણું છું.” ત્રીજા સલાટ ભાવ-પૂર્વક બોલ્યો. તે પોતાના કામમાં મશગૂલ હતો. પૂછનારનો અવાજ સંભળાયો પણ સલાટે ઊંચું થે ના બોલ્યું.

શેઠ ત્રીજા સલાટને નમ્યા. તેની ચરણરજ લીધી. જાણે તેની પૂજા ના કરતા હોય એમ વંદન કરી રહ્યા.

“શેઠ! સલાટને વંદો છો? એ તો સલાટ છે; પથ્થરનો ઘડનારો.” મજૂરો ઉપર દેખરેખ રાખનાર બોલી ઊઠ્યો.

“ના, ભાઈ ના. પથ્થર ઘડનાર એ નહિ. એ તો મંદિરનો ચણનારો. જે સલાટ પથ્થર ઘડતાં ભવ્ય મંદિરનાં સ્વપ્ન જુએ, પથ્થરમાં જ જેને મંદિર દેખાય એ સલાટ નહિ. એ તો સાચો કલાકાર.

જે માનવી પોતાના કામમાં સુંદરતા જ નિહાળી રહે, જેને કામમાં રસદર્શન થાય તે મારે મન પૂજ્ય. પથરે પથરે મંદિરનાં દર્શન કરનારને હું ના નમું?”

શેઠની ગંભીર મુદ્રા તરફ મુકાદમ બેઠો રહ્યો.

અભયકુમારની કથાઓ

ભાગ પહેલો અને બીજો પ્રસિદ્ધ થઈ ચુક્યા છે..

બાલકોને શિક્ષામય અને રસ-સુગંધી કથા પાઠ્યશાળામાં પુસ્તકો
તેમના હૃદયમાં મૂકે.

અભયકુમારની કથાઓ જ્ઞાન અને આનંદનું
ઉત્તમ સાધન છે.

જાણીતા પુસ્તકલેખકો દ્વારા છે.

અથવા લખો:—

વિ. હ. અભયકુમાર,
મારકર બિટ્ડીંગ,
ખેતવાડી ૧૧ મી ગલી,
મુંબઈ, નં. ૪.

